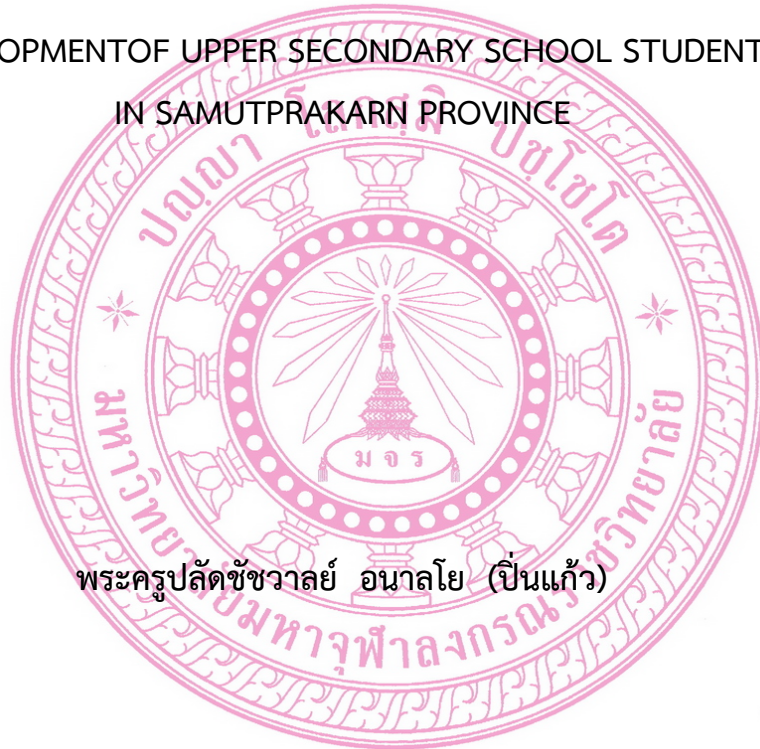

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาด้านการเรียนของนักเรียน
มัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ

AN APPLICATION OF IDDHIPADA IV TO LEARNING RESPONSIBILITY
DEVELOPMENT OF UPPER SECONDARY SCHOOL STUDENTS
IN SAMUTPRAKARN PROVINCE

พระครูปลัดชัชวาลย์ อนาถโย (ปิ่นแก้ว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาด้านการเรียนของนักเรียน
มัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ

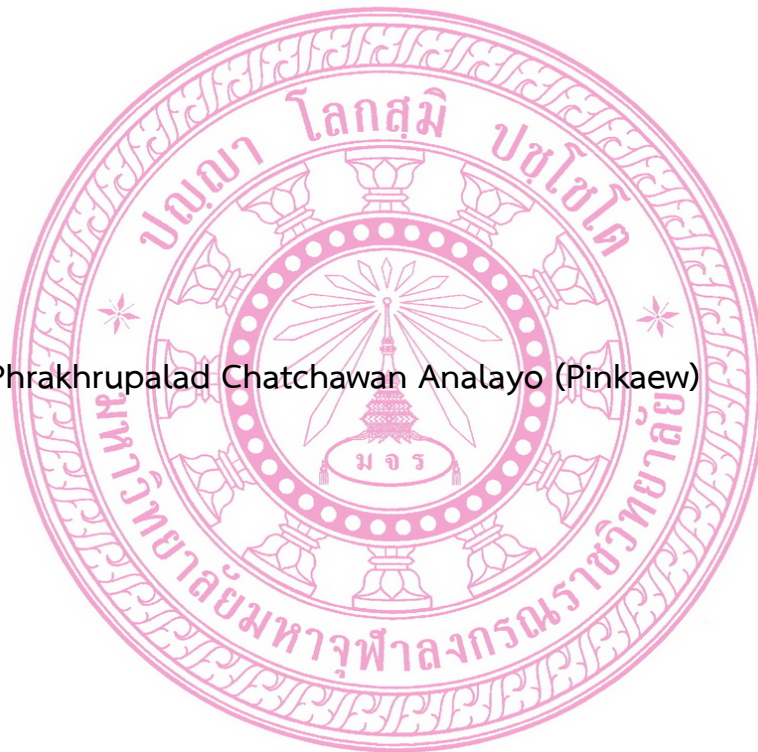
พระครูปลัดชัชวาลย์ อนาลโย (เป็นแก้ว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

AN APPLICATION OF IDDHIPADA IV TO LEARNING RESPONSIBILITY
DEVELOPMENT OF UPPER SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN
SAMUTPRAKARN PROVINCE

Phrakhrupalad Chatchawan Analayo (Pinkaew)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Social Development)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2013

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย เรื่อง
“การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัด
สมุทรปราการ” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.ภักดี มานะหิรัญเวท)

กรรมการ

(อาจารย์ พระมหาสม กลยาโณ, ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

อาจารย์ พระมหาสม กลยาโณ, ดร.

ผศ.ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง

ประธานกรรมการ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูปลัดชัชวาลย์ อนาลโย)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียน
มัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ
ผู้วิจัย : พระครูปลัดชัชวาลย์ อนาลโย (ปิ่นแก้ว)
ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: อาจารย์ พระมหาสม กลยาโณ ป.ธ.๕, พธ.บ., M.S.W.,
Ph.D. (Social Work)
: ผศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง ป.ธ.๗, พธ.บ., M.A.,
Ph.D. (Sociology)
วันสำเร็จการศึกษา : ๒๙ มีนาคม ๒๕๕๗

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ๒) เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๓๐๗ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference/ LSD) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับมากทุกด้าน
๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพทางครอบครัว อาชีพของบิดา และอาชีพของมารดา

พบว่า นักเรียน ที่มีเพศ และอายุ ที่แตกต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และนักเรียนที่มีสถานภาพครอบครัว อาชีพบิดา และอาชีพมารดาที่แตกต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ไม่แตกต่างกัน

๓. ข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ๑) ควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อสร้างความสนิทสนม และพยายามเปลี่ยนกลุ่มบ่อยๆ นักเรียนจะได้รู้จักกันอย่างทั่วถึง ๒) ควรใช้กิจกรรมที่ฝึกการทำงานเป็นทีมบ่อยๆ เพื่อฝึกการเสียสละ ๓) ต้องมีข้อตกลงระหว่างนักเรียนถ้าทำงานเสร็จเรียบร้อยจึงจะให้เล่น และ ๔) ฝึกให้นักเรียนรับฟังปัญหาจากเพื่อนและนำข้อมูลมาปรับปรุง ในการแก้ปัญหา

Thesis Title : An Application Of Iddhipada IV to Learning
Responsibility Development of Upper Secondary
School Students in Samutprakarn Province
Researcher : Phrakhrupalad Chatchawan Analayo (Pinkaw)
Degree : Master of Arts (Social Development)

Thesis Supervisory Committee

: Phramaha Som Kalyano Pali V, B.A., M.S.W.,Ph.D. (Social Work)
: Asst. Prof. Dr. Konit Srithong Pali VII,B.A., M.A., Ph.D.(Sociology)

Date of Graduation : 29 March 2014

ABSTRACT

The research entitled “An Application of Iddhipada IV to Learning Responsibility Development of Upper Secondary School Students in Samutprakarn Province” is a quantitative research consisting of three main objectives, namely, i) to study an application of Iddhipada IV to learning responsibility development of Upper Secondary School students in Samutprakarn Province; ii) to compare an application of Iddhipada IV to learning responsibility development of Upper Secondary School students in Samutprakarn Province, classified by personal factors; and iii) to study problems and suggestions towards an application of Iddhipada IV to learning responsibility development of Upper Secondary School students in Samutprakarn Province. The survey research was employed in this study. The sample of this research consisted of 317 Upper Secondary School students in Phrapradeang District, Samutprakarn Province, being drawn from 1,712 students who enrolled in academic year 2013. The tool used for data collection was questionnaire. The gathered data were analyzed by using statistical techniques for social science such as Frequencies, Percentage, Mean and Standard Deviation. Inferential statistics of t-test and F-test were used to determine the differences in mean scores of both groups, and One-way ANOVA was used to determine the mean scores among three groups or more. Finally, the Least Significance Difference (LSD) was employed to test the differences between means of each pair.

The findings of the study are concluded as follows:

1) The overall students' opinions towards an application of Iddhipada IV to learning responsibility development of Upper Secondary School students in Samutprakarn Province, had been found at the high level (4.07). Considering in details of each aspect, all were in good level, too.

2) With regard to comparison of an application of Iddhipada IV to learning responsibility development of Upper Secondary School students in Samutprakarn Province, classified by gender, age, familial status, and occupations of father and mother parent, it was found that the differences of gender and age were significant differences at 0.05 level. Meanwhile, familial status and occupations of father and mother had no significant differences.

3) Suggestions reveal that: 1) there should be activities for students in order to work together and also to random members of working group for the sake of making friendship, 2) It should be practice as teamwork more often, 3) There should be an agreement between students to complete whole works on time before resting, and 4) Students should be trained in accepting friends' opinions for solving problems and apply in daily life.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร. ประธานกรรมการ ผศ.ดร.ภักดีมานะหิรัญเวท ผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ พระมหาสม กลยาโณ, ดร. กรรมการ ผศ.ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง กรรมการ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขมาด้วยดี โดยตลอด

ขอขอบคุณคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย อาจารย์ พระมหาสม กลยาโณ, ดร. ประธานกรรมการ ผศ.ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง กรรมการ ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือจนวิทยานิพนธ์สำเร็จด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.ณัฐพงศ์ สังวรวรรณ, ดร.บุญยอด ศรีรัตนสรณ์, ผศ.ชัชชัย ไชยสา, อาจารย์ผดุง วรรณทอง และ อาจารย์เดช ชูจันอัด ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธี และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

อนึ่ง ผู้วิจัยขอขอบคุณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลส่งคืนผู้วิจัย

สุดท้าย ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอขอบพระคุณพระอาจารย์ทุกรูป และคณาจารย์คณะสังคมศาสตร์ทุกท่านตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ได้ให้ความรู้ ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการ และประสบการณ์ รวมถึงให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยมาตลอด คุณความดี การทำประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณมารดา บิดา ญาติสนิท มิตรสหายและเพื่อนร่วมชั้นเรียนทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์ ที่เป็นกำลังใจ และให้การสนับสนุนในทุกๆ เรื่อง รวมทั้งญาติ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระครูปลัดชัชวาลย์ อนุโลโย (ปิ่นแก้ว)

๒๐ มีนาคม ๒๕๕๗

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก-ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค-ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช-ฌ
สารบัญแผนภูมิ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๔
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๕
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔	๖
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา	๑๘
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๒๐
๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา	๒๓
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๒
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๔๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๔๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๔๕
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๔๕

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๔๗
๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	๔๘
๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๔๙
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๔๙
๔.๑ ข้อมูลทั่วไป	๔๙
๔.๒ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์	๕๐
๔.๓ องค์กรความรู้จากการวิจัย	๖๔
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๖๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๖๕
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๖๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๗๔
บรรณานุกรม	๗๕
ภาคผนวก	
ผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๘๓
ผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพเครื่องมือ	๙๑
ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๔.๑	แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	๕๒
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม	๕๓
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๕๔
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิธียะ : ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๕๖
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๕๗
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๕๘
๔.๗	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียน ต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามเพศ	๕๙
๔.๘	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียน ต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามอายุ	๖๑

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๙	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียน ต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามระดับสถานภาพทางครอบครัว	๖๒
๔.๑๐	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียน ต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามการประกอบอาชีพของบิดา	๖๓
๔.๑๑	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียน ต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามการประกอบอาชีพของมารดา	๖๕
๔.๑๑	ผลศึกษาการทดสอบสมมติฐาน	
๔.๑๒	สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย	๗๒

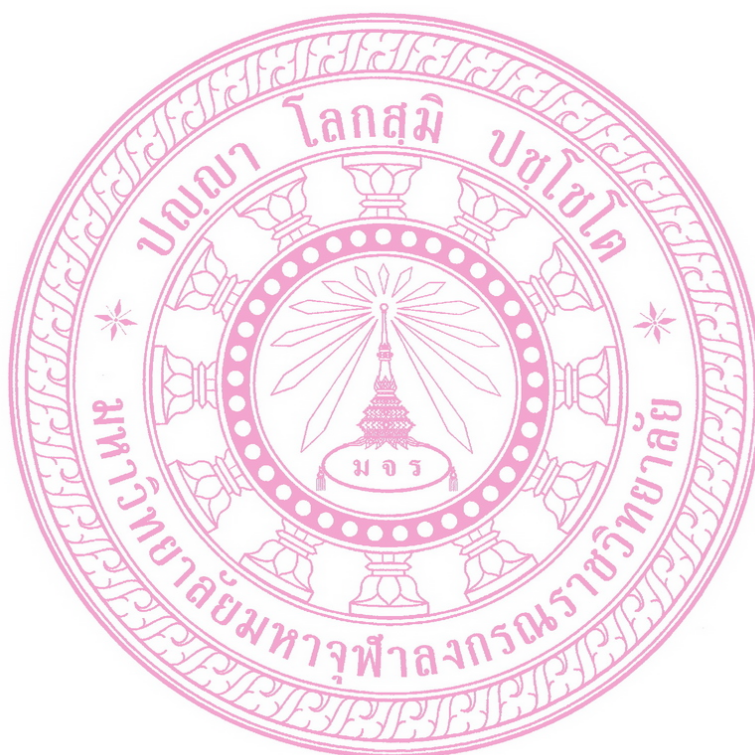
สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

- ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย
- ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

หน้า

- ๔๖
- ๖๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

พระไตรปิฎกที่ใช้อ้างอิงในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ อ้างอิงโดยระบุดัชนี เล่ม/ชื่อ/หน้า เช่น ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๖/๒๗๗ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๓๐๖ หน้า ๒๗๗

		พระสุตตันตปิฎก			
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์ (ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิပါတ (ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิပါတ (ภาษาไทย)
		พระอภิธรรมปิฎก			
อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความรับผิดชอบ มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อเด็กและเยาวชนในวัยเรียนทุกคน เพราะ การที่เด็กและเยาวชนจะประสบความสำเร็จในการเรียนนั้นจะต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การ เรียนของตนเป็นสำคัญ เพราะคนที่มีความรับผิดชอบ ย่อมทำงานทุกอย่างตามเป้าหมายได้ ทันท่วงที พร้อมกันนั้นยังก่อให้เกิดความก้าวหน้าในการเรียนรวมถึงการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นอีกด้วย แต่ ถ้าขาดความรับผิดชอบแล้วจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ทันเวลา และยังขาดความเชื่อถือจากคน อื่นด้วย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นที่แพร่หลายในทุกยุคทุกสมัยนั้นพระสงฆ์สาวกนับว่า เป็นผู้มียุทธศาสตร์สำคัญเพราะพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย และยังถือว่าเป็น องค์ประกอบ หนึ่งของหลักการศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ทำกันหลายรูปแบบ เช่น การปฏิบัติตนที่น่า เลื่อมใส การสนทนา การแนะนำ การตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรมเป็นต้น และในฐานะที่ พระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงได้กลายเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน และจากการที่ พระสงฆ์เป็นผู้ประพฤติดีประพฤดีชอบทำให้ชาวบ้านเห็นว่าพระสงฆ์เป็นผู้มีศีลธรรม มีความบริสุทธิ์ และเสียสละเพื่อผู้อื่นต่างยอมรับนับถือ และยินดีปฏิบัติตามคำแนะนำอย่างเต็มใจ โดยเฉพาะ ประชาชนไทยส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ ๙๕ นับถือพระพุทธศาสนา ใช้พระพุทธศาสนาเป็นหลักยึด เหนี่ยวจิตใจ^๑ และระยะเวลาที่ผ่านมาวัด และสถาบันสงฆ์ยังคงเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธา พระสงฆ์มี บทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นและมีบทบาทในการช่วยอบรมจิตใจของคนไทยให้สูงขึ้น

สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียน ในอดีตการศึกษาของคนไทยนั้นปรัชญา และรากเหง้าเกิดจากวัดเพราะการศึกษาเกิดจากวัด คนสมัยก่อนให้พระสอนด้านศีลธรรมจรรยา และ วิถีการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นักเรียนสมัยนั้นจึงมีคุณภาพ เพราะเขาได้รับการปลูกฝังศีลธรรมทำ ให้ศีลธรรมจริยธรรมซึมซับเข้าสู่สายเลือด จึงทำให้เป็นบุคคลที่มีจิตใจดีงาม มีคุณธรรมและจริยธรรม การศึกษาจึงสมควรหันมาเน้นที่การพัฒนาจิตวิญญาณคุณธรรมจริยธรรม ของเยาวชน โดยเฉพาะการ ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันเพื่อให้เขาสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสังคมและพัฒนา ตนเองและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข^๒

^๑ ปราณี เกื้อทอง, บทบาทของพระสงฆ์ในงานพัฒนาชุมชน : ศึกษากรณีวัดในอำเภอ ปากเกร็ด จังหวัด นนทบุรี, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๕).

^๒ สมชาย เทพแสง, การปฏิรูปการศึกษาคือการปฏิรูปจิตและวิญญาณ, วารสารวิทยาจารย์, วิชาการปีที่ ๔ ฉบับที่ ๖ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์), ๒๕๔๔, หน้า ๑๗.

ในปัจจุบันสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วจึงทำให้เกิดภาวะ วิกฤต และปัญหามากมาย เช่น ปัญหาวิกฤตวัฒนธรรม และวิกฤตทางสังคมทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๔๙^๓ ระบุ ปัญหาสังคมที่มีความเด่นชัด คือ ปัญหาความเสื่อมถอยของเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ค่านิยมความเป็น ไทยและมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งกระทบต่อคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน เพราะหลายสิบปีที่ผ่านมา เราปล่อยให้กระบวนการศึกษาของชาติเป็นไปตามบุญตามกรรมจนสร้างความ สั่นคลอนให้กับสถาบันต่างๆ ของชาติในทุกๆ ด้าน แต่ถ้ามองกันให้ลึกซึ้งถึงที่มาแห่งปัญหาอันที่ จริงมักเกิดมาจากคน คนคือวิกฤตของสังคมจะต้องเริ่มต้นด้วยการปฏิรูปการศึกษาด้านคนเสียใหม่ คือ ให้มีคุณภาพมีภูมิปัญญาและคุณธรรมอยู่ในตัวเอง เพราะว่าการศึกษาของไทยในอดีตไม่ได้เอาพุทธ ธรรมมาเป็นฐานของการศึกษา แต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมมาเป็นแกนในการจัด การศึกษา ทำให้ พุทธธรรมเองเริ่มห่างเหินจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้น และผลจากการจัด การศึกษาที่ผ่านมา การศึกษาไทยนั้นไม่ว่าจะประเมินโดยหน่วยงานใดนอกจากจะไม่เป็นที่น่าพอใจ แล้วเป็นที่ยอมรับกันว่าการศึกษาไทยไม่ได้สอนให้คนรู้จักคิดวิเคราะห์ ริเริ่มสร้างสรรค์ และปฏิบัติจริง อีกทั้งหย่อนยานเรื่องการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรม การศึกษาไทยจึงอยู่ในภาวะวิกฤต ทางคุณภาพอย่างหนัก ถึงแม้ว่าการเรียนการสอนในอดีตที่ กระทรวงธรรมการได้กำหนดให้มีวิชา จรรยา เป็นครั้งแรกในหลักสูตรทุกชั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ โดยให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก เพื่อกล่อม เกลานิสัยใจคอกุลบุตรกุลธิดาในสมัยนั้น จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีการปรับปรุงหลักสูตร วิชาจรรยาก็ ขยายเป็นวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ถึงแม้ในเวลาต่อมาจะเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาและ จริยธรรมขึ้นอีก แต่ปัญหาเยาวชนด้านศีลธรรมก็ยังมีมากขึ้น^๔

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) อธิบายถึงอิทธิบาท 4 ว่ามีความสำคัญยิ่ง ในการศึกษาเล่า เรียน ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ เพราะอิทธิบาท 4 จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีความ พอใจ มีความขยัน ชื่นแข็ง มีความเอาใจใส่ ใคร่ครวญในการเรียนอยู่เสมอ หากมีการปฏิบัติให้ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ย่อม ประสบความสำเร็จในการเรียนอย่างไม่เหลือวิสัย ในทางตรงกันข้ามถ้าไม่มีความพอใจ ใจไม่รักในการ เรียนแล้ว ความเกียจคร้านก็ตามมา ความเอาใจใส่ก็ไม่มีความคิด ตรึกตรองก็ไม่เกิดขั้นในสิ่งนั้นๆ แม้ จะมีใครตักเตือนแนะนำสั่งสอนก็ไม่เชื่อฟัง ไม่ยอมทำตามกลายเป็นคนหัวข้อ ปรากฏแต่ความล้มเหลว ทำอะไรก็ไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เป็นโทษของการขาดอิทธิบาท 4 นั้นเอง^๕

^๓ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ), ๒๕๔๕, หน้า ๑๒๑.

^๔ วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดการเรียนรู้อะไรพระพุทธานุชา, (กรุงเทพมหานคร : โรง พิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖, หน้า ๑๗.

^๕ พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 6. ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชาสมาลัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาและการวางแผนในการพัฒนาคนโดยผ่านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและการใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการพัฒนาคนและพัฒนาชาติต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาด้านการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชาสมาลัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชาสมาลัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชาสมาลัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ การเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกันหรือไม่

๑.๓.๓ ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ มีอะไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ ในด้านการประพฤติปฏิบัติตนและด้านกรอบรมสั่งสอนศีลธรรมในโรงเรียนราชประชาสมาลัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนราชประชาสมาลัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๑,๗๑๒ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนราชประชาสมาลัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ

๑.๔.๔ **ขอบเขตด้านระยะเวลา** ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้กำหนดระยะเวลาตั้งแต่ เดือน กรกฎาคม พ.ศ ๒๕๕๖ ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ ๒๕๕๖ เป็นเวลา ๖ เดือน

๑.๕ **สมมติฐานการวิจัย**

๑.๕.๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ นักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน

๑.๕.๔ นักเรียนที่มีสถานภาพทางครอบครัวต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน

๑.๕.๕ นักเรียนที่มีบิดาประกอบอาชีพต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน

๑.๕.๖ นักเรียนที่มีมารดาประกอบอาชีพต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน

๑.๖ **นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย**

๑.๖.๑ **การประยุกต์ใช้** หมายถึง นำความรู้ในหลักอิทธิบาท ๔ มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

๑.๖.๒ **อิทธิบาท ๔** หมายถึง ธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จ หรือหลักการปฏิบัติเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่างๆ

๑.๖.๓ **ฉันทะ** หมายถึง หมายถึง ความพอใจกับการเรียนหรืองานที่ได้รับมอบหมาย ตั้งใจฟังครูสอนด้วยความเอาใจใส่ ตั้งใจทำงานที่ครูมอบหมาย รู้จักสร้างแรงกระตุ้นให้ตนเองหรือมีกำลังใจ มีความพอใจและมีความชอบใจในสิ่งที่เรียน

๑.๖.๔ **วิริยะ** หมายถึง หมายถึง นักเรียนมีความเพียรพยายาม มีความมานะบากบั่นที่หน้าที่ของตน คือ มีความเพียรพยายามมีความตั้งใจเรียน ไม่ว่าวิชาที่เรียนจะมีความยาก ก็จะไม่ย่อท้อต่อสิ่งที่เรียน มีความทุ่มเททั้งกายและใจ

๑.๖.๕ **จิตตะ** หมายถึง นักเรียนมีใจจดจ่อและเอาใจใส่อยู่กับการเรียนไม่ละทิ้ง มีใจตั้งมั่นในการเรียนของตน หรือที่เรียกว่า ไม่ละทิ้งการเรียนกลางครั้น ไม่เกิดความเบื่อหน่ายกลางครั้น มีจิตใจตั้งมั่นอยู่กับการเรียนของตนเองมากกว่าที่จะทำสิ่งอื่น

๑.๖.๖ **วิมังสา** หมายถึง หมายถึง นักเรียนหมั่นตรวจสอบ พิจารณา ไตร่ตรองในการเรียนหรืองานที่ได้รับมอบหมาย เมื่อประสบปัญหาในการเรียนก็พิจารณา ไตร่ตรองถึงเหตุและผลของ

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ” นั้น ผู้ดำเนินการวิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยโดยผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๓ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๔ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔ ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ ความหมายและความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ บทของพระธรรมเช่นว่าจะมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ที่เรียกว่าอิทธิบาท นี้ต้องมีและมีได้โดยไม่รู้สีกตัวคนที่มีการทำงานย่อมทำงานด้วยความพอใจความขยันขันแข็ง ความเอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอนี้เรียกว่าเขามีอิทธิบาททั้งสี่ประการนั้นอยู่โดยไม่รู้สีกตัว^๑

หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ ข้อธรรมที่เป็นบันไดแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติกิจทุกอย่างประกอบไปด้วย ฉันทะ ความพอใจในเรื่องที่เราจะทำ วิริยะ ความเพียรไม่ทอดทิ้งในการประกอบกิจนั้นๆ จิตตะ เอาใจใส่ไม่ทอดธุระในเรื่องนั้นๆ วิมังสา จะต้องทำงานนั้นต่อไป บันไดสู่ความสำเร็จสี่ประการที่กล่าวนี้ข้อสุดท้ายสำคัญสุด^๒

^๑พุทธทาสภิกขุ, *การทำงานที่เป็นสุข*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๙), หน้า ๓๐.

^๒หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ, *งานคือชีวิตชีวิตคืองานบันดาลสุข*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม ,ม.ป.ป.), หน้า ๖๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ ทางแห่งความสำเร็จ จุดเริ่มที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ถ้าเราพัฒนาคนถูกต้องอย่างที่ว่ามนุษย์ไม่แปลกแยกจากความเป็นจริงของธรรมชาติตั้งแต่ขั้นพื้นฐานทุกอย่างก็สอดคล้องไปกันได้หมดไม่มีอะไรเสียหายเมื่อเราวางฐานได้ดีแล้วเราก็ใช้หลักการต่างๆ ในการทำงานบนพื้นฐานแห่งความถูกต้องนั้น เมื่อพื้นฐานถูกต้องแล้วเราเอาธรรมะอะไรมาใช้ตอนนั้นก็เดินหน้าไปด้วยดี เช่น เอาหลักอิทธิบาทมาใช้ก็คือ หลักแห่งความสำเร็จ^๓

พระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูตญาณ) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ซึ่งต้องไม่เหลือวิสัยคือสิ่งที่ตนประสงค์นั้นต้องอยู่ในวิสัยที่อาจใช้ความเพียรพยายามทำให้เกิดขึ้นได้มิใช่เป็นความเพ้อฝันที่ไม่มีโอกาสประสบความสำเร็จคุณธรรมกลุ่มนี้เรียกว่า อิทธิบาท ๔^๔

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ ใช้คุณธรรมนำทางสู่ความสำเร็จที่ตนประสงค์ต้องมีความพึงพอใจมีความเพียร มีสมาธิจึงทำให้เกิดปัญญาและหัวใจของการบริหารเชิงพุทธที่สำคัญที่สุด คือ พรหมวิหาร ๔ ต้องมีทั้งเมตตา กรุณา ให้ความช่วยเหลือสั่งสอนผู้น้อยให้เรียนรู้ที่จะอยู่ได้ด้วยตนเอง มีมิตตา ปลอ่ยให้เขาเติบโตได้ไม่เข้าการแทรกแซงและอุเบกขา รู้จักความพอดีปลอ่ยวางฝักจิตให้พอเพียงในสิ่งที่มีที่เป็นนี้คือหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตและบริหารงานได้อย่างที่ประเสริฐและบริสุทธิ์^๕

พระราชปัญญาภวี่ (สุบิน เขมियो) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมเครื่องให้สำเร็จตามประสงค์หรือสิ่งประสงค์คนในโลกนี้ย่อมต้องการสิ่งที่ประสงค์แห่งชีวิตกันคนละหลายรูปแบบแต่สิ่งประสงค์ที่คนต้องการตรงกัน คือ ทรัพย์ ยศ และผลงาน ทรัพย์เป็นสิ่งประสงค์ที่สำคัญยิ่งของชีวิตเพราะทรัพย์เป็นสิ่งอาศัยใช้สอยในการดำรงชีวิตประจำวัน ทรัพย์มีอยู่ ๒ ประการ คือ ทรัพย์สิน ๑ ทรัพย์สมบัติ ๑ ทรัพย์สิน คือ เงินตราสำหรับใช้จ่ายซื้อขาย แลกเปลี่ยนอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ทรัพย์สมบัติ คือ บ้านเรือน ที่ดิน ที่นา ที่สวน เครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้น^๖

^๓พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมะกับการทำงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๗๙.

^๔พระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูตญาณ), อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๖.

^๕พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), “ธรรมในใจของนักบริหารไฮโซ”, หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, (ฉบับวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๑).

^๖พระราชปัญญาภวี่ (สุบิน เขมियो), ประมวลบทพระธรรมเทศนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๒๘), หน้า ๒๖๐.

พระจุลนายก (สุชาติ อภิชาโต) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ หมายความว่า ความยิ่งใหญ่ บาทแปลว่าทางเดิน อิทธิบาท จึงแปลว่า ทางเดินจะนำไปสู่ความยิ่งใหญ่ นั่นเอง ถ้าเราปรารถนาจะประสบความสำเร็จในชีวิตไม่ว่าจะเป็นการงานที่ดี การศึกษาก็ดี หรือกิจการงานใดๆ ก็ตาม เราต้องใช้หลักอิทธิบาท ๔^๗

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ภิรมโม) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ เป็นหัวข้อธรรมที่นำศึกษาเหตุเพราะประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าได้ใช้หมวดธรรมข้อนี้พัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าโดยเฉพาะประเทศอุตสาหกรรมซึ่งมาจากคำว่า อุตสาหะ แปลว่าความเพียรพยายาม และคำว่า กรรม แปลว่า การกระทำ เมื่อรวมกันแล้วได้คำว่า ประเทศอุตสาหกรรมซึ่งแปลว่า ประเทศที่ใช้ความเพียรพยายามในการสร้างกรรมให้เกิดขึ้นหรือประเทศที่ใช้อิทธิบาท ๔ ในการสร้างประเทศสูง^๘

พระมหาณรงค์ศักดิ์ ฐิติญาโณ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึงซึ่งธรรมเหล่านั้น อิทธิบาท คือ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธของบุคคลผู้บรรลุธรรมเหล่านั้นเจริญ อิทธิบาท คือ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้นด้วยเหตุนี้จึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท^๙

บุญมี แทนแก้วและคณะ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ หลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง ธรรมอันเป็นทางแห่งความสำเร็จปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามความประสงค์เรียกว่า “อิทธิบาท” มี ๔ อย่าง คือ^{๑๐}

๑. ฉันทะ : พอใจในสิ่งนั้น
๒. วิริยะ : เพียรประกอบในสิ่งนั้น
๓. จิตตะ : เอาใจใส่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ
๔. วิมังสา : หมั่นตรិตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

^๗พระจุลนายก (สุชาติ อภิชาโต), **กำลังใจ**, http://www.kammattana.com/K_01.html, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^๘พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ภิรมโม), **รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖๓.

^๙พระมหาณรงค์ศักดิ์ ฐิติญาโณ, **พระอภิธรรมปิฎก ๑**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๐ – ๒๒๑.

^{๑๐}บุญมี แทนแก้วและคณะ, **พุทธศาสน์ - ปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕๔.

ปัญญา ใช้บางยาง ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ มี ๒ นัย คือ นัยแห่งพระสูตรและนัยแห่งพระอภิธรรมจะแสดงหนักไปทางโลกุตตระ ในที่นี้เป็นารแสดงตามนัยแห่งพระสูตร ความหมายของอิทธิบาทมีดังนี้ ความพอใจ การทำความพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำความฉลาด ความพอใจในธรรม นี้เรียกว่า ฉันทะ ความปรารถนาความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดสาหัส ความอดทน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยินทรีย์ วิริยผละ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า วิริยะ จิต มโน มานัส วิญญาณธาตุ นี้เรียกว่า จิต ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลงความวิจยธรรม สัมมาทิฏฐิ นี้เรียกว่า วิมังสา^{๑๑}

ปิ่น มุกข์กันต์ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาทแบ่งได้ คือ อิทธิแปลว่า ทางปฏิบัติ รวมกันเข้าเป็นศัพท์เดียว อิทธิบาท แปลว่า ทางปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดฤทธิ์ ฤทธิ์ของคนสามัญก็คือนำการทำงานให้สำเร็จสมประสงค์เพราะฉะนั้นอิทธิบาทจึงแปลว่า คุณเครื่องสำเร็จความประสงค์หรืออีกอย่างคือ ปฏิบัติหาแห่งความสำเร็จ^{๑๒}

สนอง วรอุไร ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ สูตรสำเร็จของชีวิตตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่าจิตเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลายจิตประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลายสิ่งทั้งหลายสำเร็จได้ด้วยจิตเพราะฉะนั้นความสำเร็จจึงอยู่ที่ใจไม่ว่าเราจะต้องการอะไรหากเราตั้งใจกำหนดจิตไว้มั่นคงทุกสิ่งจะสำเร็จได้ตั้งใจและอิทธิบาท ๔ ให้ถึงขั้น คือ ทำสิ่งต่างๆ ด้วยใจรักด้วยความพากเพียรด้วยใจจดจ่อและใช้ปัญญาไตร่สวนอย่างสม่ำเสมอแล้วความสำเร็จจะไม่หนีไปไหน^{๑๓}

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ คุณเครื่องให้บรรลุความสำเร็จ ๔ อย่างด้วยกัน ได้แก่ ๑) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒) วิริยะ ความเพียร ๓) จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ ๔) วิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวนแล้วแสดงความต่างกันเพียงฝ่ายพระอภิธรรมเจริญโลกุตตรฌานประกอบด้วยอิทธิบาท^{๑๔}

^{๑๑}ปัญญา ใช้บางยาง, **ธรรมอธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๕๐.

^{๑๒}ปิ่น มุกข์กันต์, **แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๒๖.

^{๑๓}สนอง วรอุไร, **ทำชีวิตให้ได้ดีและมีสุข**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อัมรินทร์, ๒๕๕๐), หน้า ๙๗.

^{๑๔}สุชีพ ปุญญานุภาพ, **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๖๗๖.

อัครเมธี สิริวรานนท์ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ หลักอิทธิบาท ๔ คือ มงคลสูตร ข้อนี้พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่าให้ประสบผลสำเร็จแม้จะมีอุปสรรคอยู่บ้างก็ให้ยึดหลักอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา^{๑๔} เพื่อบอกทางแห่งความสำเร็จในชีวิตเกี่ยวกับการงานเมื่อจะทำงานใดๆ ให้ประสบผลสำเร็จแม้จะมีอุปสรรคอยู่บ้าง คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา^{๑๖}

จากข้อมูลเชิงวิชาการที่ได้กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า ความหมายและความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง สิ่งที่ทำให้ไปสู่ความสำเร็จ คำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจสำหรับผู้ที่ต้องการความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประกอบไปด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจ วิริยะ คือ ความพากเพียร จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ และ วิมังสา คือ การไตร่ตรอง

๒.๑.๒ องค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔

ผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเข้าถึงหลักอิทธิบาท ๔ อย่างถ่องแท้ ทั้งนี้ได้มีนักวิชาการที่ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไปในด้านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้

๑) ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุ พุดง่ายๆว่ารักงานและรักจุดหมายของงาน พุดให้ลึกลงไปทางธรรมว่า ความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำหรือซึ่งจะเข้าถึงได้ด้วยการกระทำนั้น อยากให้สิ่งนั้นๆ เข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดีที่งามที่ประณีต ที่สมบูรณ์ที่สุดของมันหรืออยากให้ภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่งามนั้น เมื่อเห็นสิ่งนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินทางไปสู่จุดหมาย ก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจ ครั้นสิ่งหรืองานที่ทำการบรรลุจุดหมายก็ได้รับโสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต

ถ้าสามารถปลุกเร้าฉันทะให้เกิดอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงาม ความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คนก็จะทุ่มเทชีวิตจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้น เมื่อรักแท้ก็มอบใจให้อาถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้ เมื่อมีฉันทะนำแล้วก็ต้องการทำสิ่งนั้น ให้ดีที่สุดให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้น ไม่หวั่นพะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลาย จิตใจก็

^{๑๔} อัครเมธี สิริวรานนท์, เปิดโอกาสให้ชีวิตได้รับสิ่งอันเป็นมงคล, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อุทยานความรู้, ๒๕๕๐), หน้า ๙๓.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๓.

มุ่งแน่วแน่มั่นคงในการดำเนินสู่จุดหมาย เดินเรียบสม่ำเสมอ ไม่ชาน ไม่สาย ฉันทสมาธิ จึงเกิดขึ้น โดยนัยนี้ และพร้อมนั้น ปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย

๒) วิริยะ แปลว่า ความอาจหาญ แก่กล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลายาวนานเท่านี้ปีเท่านี้เดือนเขาก็ไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ คนที่มีความเพียรเท่ากับบมีแรงหนุน เวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตาม จิตใจจะแน่วแน่มั่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้ เรียกว่าเป็นวิริยสมาธิ พร้อมทั้งมีปธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน

๓) จิตตะ แปลว่า ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่นๆไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้น งานนั้น ชลุกลงนอนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ๆ บางทีก็ไม่รู้ ทำจนลึ้มวัน ลึ้มคืน ลึ้มกินลึ้มนอน ความมีใจฝักใฝ่เช่นนี้ ย่อมนำไปให้สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่ แนบสนิทในกิจที่ทำมีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่าเป็นจิตตสมาธิพร้อมนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

๔) วิมังสา แปลว่า ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้นในกิจที่ทำ รู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขและปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิซึ่งจะเห็นได้ไม่ยากคนมีวิมังสาเป็นพวกชอบคิด ค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไร ก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่นคิดว่าผลนี้เกิดจากเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านี้ ถ้าองค์ประกอบนี้ออกเสียจะเป็นอย่างไร ถ้าเพิ่มองค์ประกอบนี้เข้าไปแทน จะเกิดผลอย่างนี้ ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้ว ไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมาย เป็นเพราะอะไร จะแก้ไขที่จุดไหน ฯลฯ เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นดิ่งไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งชาน ไม่วอกแวก และมีกำลังเรียกว่าเป็นวิมังสาสมาธิ ซึ่งก็จะมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วยเช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่นๆ^{๑๗}

^{๑๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๘๔๒ - ๘๔๔.

พิฑูร มลิวัดย์ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ได้แก่^{๑๘}

๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจด้วยความรักในสิ่งนั้นทำสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจไม่เบื่อง่ายในกิจที่ทำ (เต็มใจ)

๒. วิริยะ ความเพียรประกอบสิ่งนั้น คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียรด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น (แข็งใจ)

๓. จิตตะ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ คือ เมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จักไตร่ตรองทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญตรวหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ (เข้าถึง)

๔. วิมังสา ความหมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นเมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จักไตร่ตรองรู้จักพิจารณาใคร่ครวญรู้จักวินิจฉัยเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ (เข้าใจ)

วิทย์ วิศทเวทย์ และ เสฐียรพงษ์ วรรณปก ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ องค์ประกอบของ อิทธิบาท ๔ ได้แก่^{๑๙}

๑. ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น

๒. วิริยะ คือ ความเพียรหมั่นประกอบสิ่งนั้น

๓. จิตตะ คือ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น

๔. วิมังสา คือ การหมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

วิเชียร ชาบุตฺรบุญชริก ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ คือ^{๒๐}

๑. ฉันทะ ความพอใจ ความยินดีหรือความเต็มใจที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

๒. วิริยะ ความพยายาม ความเพียรหรือความกล้าที่จะทุ่มเทชีวิตจิตใจให้การกระทำนั้นๆ โดยไม่มีคำว่าท้อแท้หรือเบื่อง่าย

๓. จิตตะ ความสนใจ เอาใจใส่หรือตั้งใจในการกระทำนั้นๆ อย่างจริงจังโดยไม่ใส่ใจถึงปัญหาอุปสรรคอันจะเป็นเหตุให้เสียกำลังใจ

๔. วิมังสา การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบข้อดีข้อเสียข้อบกพร่องตลอดจน

^{๑๘}พิฑูร มลิวัดย์, แบบเรียนวิชาธรรมและนักธรรมชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๙-๒๐.

^{๑๙}วิทย์ วิศทเวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรรณปก, หนังสือเรียนวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๔), หน้า ๘๙.

^{๒๐}วิเชียร ชาบุตฺรบุญชริก , พุทธศาสน์, (กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรินต์ติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒๖.

ปัญหาอุปสรรคและวิธีแก้ไขอย่างมีเหตุผลว่าผลที่ปรากฏนั้นมีสาเหตุมาจากอะไรมิใช่
ขยันอย่างโง่ ๆ

แสงอรุณ โปรงธุระ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท หมายถึง
หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการนั้นๆ ที่เรียกว่า อิทธิบาท (ธรรมให้ถึงความสำเร็จ) ซึ่งมี ๔
ข้อ คือ^{๒๑}

๑. ฉันทะ มีใจรัก คือ พอใจจะทำสิ่งนั้นและทำด้วยใจรักต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จ
อย่างดีแห่งกิจการหรืองานที่ทำมิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร

๒. วิริยะ พากเพียรทำ คือ ขยันหมั่นประกอบหมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้ม
แข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดเลย

๓. จิตตะ เอาจิตฝึกฝน คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยใจให้
ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อยๆ เสมอ ๆ

๔. วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล
และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลย บกพร่อง ขัดข้อง เป็นต้น ในสิ่งที่ทำนั้นโดยรู้จักทดลอง วางแผน
วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง

จากข้อมูลเชิงวิชาการที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า
องค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง ส่วนประกอบของหลักธรรมมีด้วยกัน ๔ ประการ ได้แก่
ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ซึ่งจะอธิบายให้ทราบถึงกรอบการปฏิบัติตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ
กระบวนการ หากผู้ใดปฏิบัติตามองค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔ ได้อย่างครบถ้วนก็ถือว่าเป็นผู้
ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง

๒.๑.๓ ประโยชน์ของหลักอิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ เป็นธรรมที่คอยสกัดกั้นอุปสรรคต่อความสำเร็จ และเป็นแรงเสริมกำลังใจที่
คอยผลักดันการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์^{๒๒} ได้กล่าวถึงประโยชน์ของอิทธิบาท ๔ ซึ่งสามารถสรุป
ได้ ดังนี้

^{๒๑}แสงอรุณ โปรงธุระ, **พุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายเอกสารตำรา สำนักส่งเสริมวิชาการ
สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๙), หน้า ๒๒๘-๒๒๙.

^{๒๒}วิเชียร พากเพียร, การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ ๖, **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, ๒๕๓๑).

๑) ประโยชน์ของฉันทะ คือ เป็นข้าศึกกับความเบื่อง่าย ทำให้ไม่เบื่องาน ไม่ท้อแท้ มีกำลังใจต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ดีน่ารัก ทำให้งานหนักกลายเป็นงานเบาที่ยากก็กลายเป็นง่าย ถ้าขาดฉันทะ ทำให้ขาดกำลังใจ เบื่องาน ทอดทิ้งงาน กลายเป็นคนจับจด ไม่ก้าวหน้า

๒) ประโยชน์ของวิริยะ คือ กำจัดความเกียจคร้าน ทำให้งานต่อเนื่อง ถ้าขาดวิริยะจะเป็นคนอ่อนแอ หนีที่ยากไปหาแต่ที่ง่าย ทำอะไรไม่สำเร็จ ขาดความก้าวหน้า มีแต่งงานค้างกลายเป็นคนหย่อนสมรรถภาพ

๓) ประโยชน์ของจิตตะ คือ ทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ เมื่อมีปัญหาสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันที่ ถ้าขาดจิตตะงานอาจเสียหายได้โดยไม่รู้ตัวหรือรู้ตัวเมื่อสายเกินแก้ไขแล้ว

๔) ประโยชน์ของวิมังสา คือ ช่วยให้ทำงานไม่ผิดพลาดและทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะทำงานให้ได้ผลดี ถ้าขาดวิมังสาจะทำงานผิดๆ ถูกๆ เปลืองทุน เปลืองแรง เปลืองเวลาและทำให้ใจเซลา

จากข้อมูลเชิงวิชาการที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า ประโยชน์ของหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง การมีหลักธรรมไว้คอยยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อให้เกิดความรัก ความพอใจ ความขยันอดทน ความตั้งมั่น มีใจจดจ่อ และความไตร่ตรองในงานที่ปฏิบัติเป็นหลักธรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานโดยตรง สามารถวัดระดับความสำเร็จในงานได้อย่างแม่นยำ หากปฏิบัติตามกรอบหลักอิทธิบาท ๔ ได้ครบถ้วนก็ถือว่าผลงานที่ได้รับนั้น ประสบความสำเร็จ

๒.๑.๔ หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ในพระไตรปิฎก

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า จุดประสงค์เพื่อจะใช้หลักการและแนวคิดให้ประสบผลสำเร็จตามหลักอิทธิบาทที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ที่ได้ทรงตรัสไว้ใน “พระไตรปิฎก” สำหรับถือเป็นข้อปฏิบัติหรือเป็นแนวทางให้ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ได้ศึกษาเอกสารอีกมากมายไม่ว่าจะเป็นเอกสารในการปฏิบัติธรรมก็ดี เอกสารในการศึกษาเล่าเรียนหรือแม้จะเป็นเอกสารประกอบการปฏิบัติงานก็ดี เมื่อต้องการสมาธิเพื่อที่จะส่งผลให้กิจกรรมที่กระทำนั้นดำเนินไปอย่างเรียบร้อยได้ผลดี พึงควรปลุกเกล้าและชักจูงอิทธิบาท ๔ อย่างนี้ ถือเป็นปฏิบัติให้เกิดเป็นองค์ธรรมเด่นนำขึ้น หากปฏิบัติได้อย่างดีแล้ว สมาธิ ปัญญา ความสุข ความสบายใจ และการทำงานก็จะบังเกิดผลขึ้นทันที จากแนวคิดเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า หลักอิทธิบาท ๔ จากพระไตรปิฎก ที่เกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

๑) ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น)

พระพุทธเจ้า ทรงตรัสถึงหลักอิทธิบาท ที่เกี่ยวกับฉันทะ ที่เรียกว่า ฉันทสมาธิปธานสังขาร ไว้ดังนี้ ก็ภิกษุ เจริญอิทธิบาท อันประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขารเป็นอย่างไรถ้าภิกษุทำฉันทะให้เป็นอธิบดีแล้วจึงได้สมาธิ ได้เอกัคคตาแห่งจิต สมาธินี้เรียกว่า ฉันทสมาธิ ภิกษุนั้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรรวณความเพียรประคองจิตไว้ ทำความเพียรเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรรวณความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียรเพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ทำฉันทะให้เกิดพยายามปรรวณความเพียรประคองจิตไว้ ทำความเพียรเพื่อสร้างกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรรวณความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อความดำรงอยู่ ความไม่สับสน ความภยโยยง ความไม่พยุบลย์ ความเจริญ ความบริบูรณ์ แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สภาวะธรรมเหล่านี้ เรียกว่า ปธานสังขาร ฉันทสมาธิและปธานสังขารดังกล่าวมานี้ ประมวลย่อ ๒ อย่างนั้นเข้าเป็นอันเดียวกัน ย่อมถึงซึ่งอันนี้ว่า ฉันทสมาธิปธานสังขารด้วยประการฉะนี้^{๒๓}

ในบทเหล่านั้น ฉันทะ เป็นโฉน ความพอใจ การทำความพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำความฉลาด ความพอใจในธรรม นี้เรียกว่า ฉันทะ สมาธิ เป็นโฉน ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบสมาธิในทรีย์ สมาธิพละ สัมมาสมาธิ อันใด นี้เรียกว่า สมาธิปธานสังขารเป็นโฉน การปรรวณความเพียรทางใจ ความขมกั้กเข้มข้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอุตสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่างไม่ทอดยอ ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยอินทรีย์ วิริยพละ สัมมาวายามะ อันใดนี้เรียกว่า ปธานสังขาร

ภิกษุ เป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามาถึงแล้ว เข้ามาถึงแล้วด้วยดี เข้าถึงแล้ว เข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบแล้วด้วยฉันทะ สมาธิ และปธานสังขาร ดังกล่าวมานี้ ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๒๔}

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ การสำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ซึ่งธรรมเหล่านั้น คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ ของบุคคลผู้บรรลุธรรม

^{๒๓} ปัน มุฑกัณฑ์, แนวสอนธรรมะ ตามหลักสูตรนักธรรมตรี, (กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, ๒๕๑๔), หน้า ๒๒๘.

^{๒๔} อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๐๗/๒๙๔.

เหล่านั้น คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพเจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้นด้วยเหตุ นั้น จึง เรียกว่า เจริญอิทธิบาท^{๒๕}

๒) วิริยะ (ความเพียรพยายามทำในสิ่งนั้น)

พระพุทธเจ้า ทรงตรัสถึงหลักอิทธิบาท ที่เกี่ยวกับวิริยะ ที่เรียกว่า วิริยสมาธิปธานสังขาร ไว้ดังนี้ ก็ภิกษุ เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขารเป็นอย่างไรถ้าภิกษุทำความเพียรให้เป็นอธิบดีแล้วจึงได้สมาธิ ได้เอกัคคตาแห่งจิตสมาธินี้ เรียกว่า วิริยสมาธิ ภิกษุนั้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปราบภควาเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ฯลฯ เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ เพื่อสร้างกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปราบภควาเพียรประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อความดำรงอยู่ ความไม่สาบสูญ ความภยโยยง ความไพบุลย์ ความเจริญ ความบริบูรณ์ แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สภาวธรรมเหล่านี้ เรียกว่า ปธานสังขาร

วิริยสมาธิและปธานสังขาร ดังกล่าวมานี้ ประมวลย่อ ๒ อย่างนั้นเข้าเป็นอันเดียวกัน ย่อมถึงซึ่งอันนั้นว่า วิริยสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๒๖}

ในบทเหล่านั้น วิริยะ เป็นไฉน

การปราบภควาเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ อันใด นี้เรียกว่า วิริยะสมาธิ เป็นไฉน ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิทริย สมาธิพละ สัมมาสมาธิ อันใด นี้เรียกว่า สมาธิ

ปธานสังขาร เป็นไฉน

การปราบภควาเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ อันใด นี้เรียกว่า ปธานสังขาร ภิกษุ เป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว ฯลฯ ประกอบแล้ว ด้วยวิริยะ สมาธิ และปธานสังขาร ดังกล่าวมานี้ ด้วยเหตุ นั้นจึงเรียกว่า ประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการ

ฉะนี้^{๒๗}

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ

การสำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้องความ กระทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ซึ่งธรรมเหล่านั้น

คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ ของ

^{๒๕} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๐๘/๒๕๕.

^{๒๖} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๐๘/๒๕๕.

^{๒๗} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๐/๒๕๖.

บุคคลผู้บรรลุนิยามเหล่านั้น
คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึง
เรียกว่า เจริญอิทธิบาท^{๒๘}

๓) จิตตะ (การเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น)

พระพุทธเจ้า ทรงตรัสถึงหลักอิทธิบาท ที่เกี่ยวกับจิตตะ ที่เรียกว่า จิตตสมาธิปธาน
สังขาร ไว้ดังนี้

ก็ภิกษุ เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร เป็นอย่างไร

ถ้าภิกษุทำจิตให้เป็นอธิบดีแล้วจึงได้สมาธิ ได้เอกัคคตาแห่งจิต สมาธินี้ เรียกว่าจิตต
สมาธิ ภิกษุนั้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรรวณความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียรเพื่อป้องกัน
บาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ฯลฯ เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ เพื่อสร้าง
กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรรวณความเพียร ประคองจิตไว้ ทำ
ความเพียร เพื่อความดำรงอยู่ ความไม่สาบสูญ ความภยโยยยิ่ง ความไพบุลย์ ความเจริญ ความบริบูรณ์
แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สภาวะธรรมเหล่านี้ เรียกว่าปธานสังขาร

จิตตสมาธิและปธานสังขารดังกล่าวมานี้ ประมวลย่อ ๒ อย่างนั้น เข้าเป็นอันเดียวกัน
ย่อมถึงซึ่งอันนั้นว่า จิตตสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๒๙}

ในบทเหล่านั้น จิต เป็นไฉน

จิต มโน มานัส ฯลฯ มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน อันใด นี้เรียกว่า จิต
สมาธิ เป็นไฉน

ความตั้งอยู่แห่งจิต ฯลฯ สัมมาสมาธิ อันใด นี้เรียกว่า สมาธิ

ปธานสังขาร เป็นไฉน การปรรวณความเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ อันใด นี้
เรียกว่า ปธานสังขาร

ภิกษุ เป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว ฯลฯ ประกอบแล้ว ด้วยจิต สมาธิ และปธานสังขาร ดังกล่าว
มานี้ ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่าประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๓๐}

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ การสำเร็จด้วยดี ความได้
ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ซึ่งธรรมเหล่านั้น

คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธวิญญานขันธ ของบุคคลผู้
บรรลุนิยามเหล่านั้น

^{๒๘} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๑/๒๙๗.

^{๒๙} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๒/๒๙๗.

^{๓๐} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๓/๒๙๗.

คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท^{๓๑}

๔) วิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น)

พระพุทธเจ้า ทรงตรัสถึงหลักอิทธิบาท ที่เกี่ยวกับวิมังสา ที่เรียกว่า วิมังสาสมาธิปธานสังขาร ไว้ดังนี้

ก็ภิกษุ เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร เป็นอย่างไร

ถ้าภิกษุทำปัญญาให้เป็นอธิบดีแล้วจึงได้สมาธิ ได้เอกัคคตาแห่งจิตสมาธินี้เรียกว่า วิมังสา สมาธิ ภิกษุนั้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรรวณความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ฯลฯ เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ เพื่อสร้างกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรรวณความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อความดำรงอยู่ ความไม่สับสน ความภยโยยง ความไพบุลย์ ความเจริญ ความบริบูรณ์ แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สภาวธรรมเหล่านี้ เรียกว่า ปธานสังขาร

วิมังสาสมาธิและปธานสังขารดังกล่าวมานี้ ประมวลย่อ ๒ อย่างนั้นเข้าเป็นอันเดียวกัน ย่อมถึงซึ่งอันนั้นว่า วิมังสาสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๓๒}

ในบทเหล่านั้น วิมังสา เป็นไฉน

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฐิ อันใด นี้เรียกว่า วิมังสา

สมาธิ เป็นไฉน

ความตั้งอยู่แห่งจิต ฯลฯ สัมมาสมาธิ อันใด นี้เรียกว่า สมาธิ

ปธานสังขาร เป็นไฉน

การปรรวณความเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ อันใด นี้เรียกว่าปธานสังขาร

ภิกษุ เป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว ฯลฯ ประกอบแล้วด้วยวิมังสา สมาธิและปธานสังขาร ดังกล่าวมานี้ ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๓๓}

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ การสำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ซึ่งธรรมเหล่านั้น

คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ ของบุคคลผู้บรรลุดุธรรมเหล่านั้น

^{๓๑} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๔/๒๙๘.

^{๓๒} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๕/๒๙๘.

^{๓๓} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๖/๒๙๘.

คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท^{๓๔}

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติการเจริญหรือการปฏิบัติ อิทธิบาท ๔ ประการ คือเจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขาร^{๓๕} หมายถึงสมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรที่มุ่งมั่น เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย วิริยะสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย จิตตสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย วิมังสาสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์ เพราะฉะนั้นอิทธิบาท ๔ มีองค์ประกอบ ดังนี้ ฉันทะ^{๓๖} หมายถึง สร้างความพอใจในกุศลคือความประสงค์จะทำยิ่งขึ้น ความพึงพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำความฉลาด ความพอใจในธรรม ฉันทสมาธิ^{๓๗} หมายถึง สมาธิที่เกิดจากฉันทะ วิริยะ หมายถึง การปรารถนาความเพียรทางใจสัมมาวายามะ จิต หมายถึง มโน มานัส มโนวิญญูณธาตุที่สมกัน และ ปธานสังขาร หมายถึง ความเพียรที่มุ่งมั่น (ปธาน) ปรารถนาความเพียร ปรองคองจิต ความขะมักเขม้น^{๓๘} ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดุสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความก้าวไปอย่างไม่ทอดถอย ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยอินทรีย์ วิริยะผละ สัมมาวายามะ วิมังสา หมายถึง ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฏฐิสมาธิ หมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สัมมาสมาธิ (สภาวะที่จิตมีอารมณ์เดียว)

สัมมัมปธาน ๔ คือ ปัจจัยสำคัญที่จะสร้างสรรค์ให้สัมฤทธิ์ผล อันประกอบด้วย (๑) สังวรปธาน เพียรป้องกัน หรือเพียรระวังอกุศลที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิด (๒) ปหานปธาน เพียรละ หรือเพียรกำจัดอกุศลที่เกิดแล้วให้ลดและหมดไป (๓) ภาวนापธาน เพียรเจริญ หรือ สร้างกุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิด (๔) ออนุรักษนาปธาน เพียรอนุรักษหรือเพียรรักษาและส่งเสริมกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้อยู่ตลอดไป การเจริญสัมมัมปธาน ๔ พระภิกษุในศาสนานี้จึงได้บรรลุที่สุดแห่งภิญญาและภิญญาบารมีอยู่^{๓๙}

จากข้อมูลเชิงวิชาการที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ในพระไตรปิฎก หมายถึง การศึกษาหลักอิทธิบาท ๔ ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยโบราณเพื่อประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึง

^{๓๔} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๗/๒๙๙.

^{๓๕} อจ.เอกก.(ไทย) ๑/๓๙๘/๔๔๕.

^{๓๖} ม.ม.(ไทย) ๑๒/๒๔๗/๑๗๗.

^{๓๗} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๒๔๗/๒๙๒.

^{๓๘} อจ.ปญจก.(ไทย) ๓/๖๗-๗๐/๓๓.

^{๓๙} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๒๔๗/๒๙๒.

กระบวนการทางหลักอิทธิบาท ๔ ไฉนมากมาย ถือเป็นคำสอนที่ไม่ล้าสมัย สามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างดีเยี่ยม

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

รอมเมย์ และ บราวน์^{๔๐} ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิต เป็นแนวคิดที่ยากจะนิยามให้เป็นที่ยอมรับเป็นสากล ด้วยมีเหตุผลต่าง ๆ ดังนี้

ประการแรก เป็นกระบวนการทางด้านจิตใจที่สามารถบรรยายตีความโดยผ่านตัวกรองด้านความคิดและภาษาที่แตกต่างกัน ความคลาดเคลื่อนจากการมองที่หลากหลาย เกิดจากประสบการณ์ พื้นฐานความรู้ ประเด็นการนำเสนอและข้อเท็จจริงต่างๆ

ประการที่สอง แนวความคิดในเรื่องคุณภาพชีวิตขึ้นอยู่กับคุณค่าที่แฝงอยู่อย่างมาก นักวิจัยต้องกำหนดกรอบความหมายให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถประเมินผลได้ กระบวนการและผลต่างๆ ที่ถือว่าเป็นคุณภาพชีวิตที่ “ดีกว่า” นั้นย่อมเป็นการยอมรับและกำหนดคุณค่าโดยบุคคลในสังคมเดียวกันซึ่งมักพบว่าเป็นชนชั้นกลางของสังคมนั้น

ประการที่สาม ความคิดที่ก่อให้เกิดความเข้าใจในความเจริญของงานและพัฒนาการของมนุษย์ การมีอายุยืนยาวนาน กระบวนการทางด้านจิตใจล้วนอยู่ภายใต้อิทธิพลขององค์ประกอบต่างๆ รวมทั้งค่านิยมด้วย ซึ่งหากนิยามเป็นแบบเดียวกันก็หมายความว่าถึงทุกคน โดยไม่มีการคำนึงถึงความแตกต่างทางด้านอายุ ช่วงชั้นทางสังคม การศึกษา ล้วนแล้วแต่ได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งต่างๆ คล้ายคลึงกัน ซึ่งคงยากที่จะยอมรับจุดนี้ได้

พระราชวรมุนี^{๔๑} ได้กล่าวสรุปแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิตหรือชีวิตที่ดีมีคุณภาพ หรือการมีชีวิตที่ดีในสมัยกรีกสามารถสรุปได้ว่า ชีวิตที่ดีนั้น ขึ้นอยู่กับตัวมนุษย์เอง ภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคมเท่านั้น การมีชีวิตที่ดีตามแนวคิด ปรัชญาของศาสนาต่างๆ เช่น ศาสนาพุทธ กล่าวถึงชีวิตที่ดีว่า ชีวิตที่ดีของบุคคลต้องสอดคล้องกับสภาพสังคมที่ดี ทำตัวเองให้ดี รักตัวเอง และรักผู้อื่นด้วย ทางด้านศาสนาคริสต์ได้กล่าวถึงชีวิตที่ดีว่า การดำเนินชีวิตที่ดีนั้นคือ ชีวิตที่มีความรักอันเสียสละ ซึ่งความรักนั้นแบ่งออกเป็น ๒ ด้านคือ ความรักต่อพระเจ้า และความรักต่อเพื่อนมนุษย์ เมื่อมนุษย์มีความรักดังกล่าวแล้วชีวิตก็จะมีความสุข และแนวคิดปรัชญาชีวิตที่ดีในศาสนาอิสลามกล่าวไว้ว่า ชีวิตที่ดีนั้นขึ้นอยู่กับตัวมนุษย์ โดยภายในตัวมนุษย์นั่นเอง ต้องประกอบด้วย ๓ ด้านคือ ด้านความ

^{๔๐} อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ่ำ, การพัฒนาเครื่องมือชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๓๙), หน้า ๕๗ - ๕๘.

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖.

ศรัทธาด้านความรู้ และด้านการกระทำในสิ่งที่ดีงาม ถูกต้องตามคำสอนของศาสนาอิสลาม แล้วมนุษย์จะมีชีวิตที่ดี

จากคำนิยามของคุณภาพชีวิตที่ท่านผู้รู้ได้ให้ความหมายไว้ต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ดังนี้ คุณภาพชีวิต หมายถึง การมีชีวิตที่ดี มีความสุข มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านสุขภาพ ได้แก่ สุขภาพกายและสุขภาพจิต ด้านสังคม ได้แก่ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และด้านด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การประกอบอาชีพ รายได้ เป็นต้น รวมทั้งเป็นความรู้สึกของการอยู่อย่างพอใจต่อองค์ประกอบต่างๆ ของชีวิตที่มีส่วนสำคัญมากที่สุดของบุคคล สามารถดำรงตนเองให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม เป็นคนที่มีรู้จักการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและไม่ทำตนให้เป็นภาระที่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท เป็นแนวคิดที่กล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม แต่แต่ละคนมีการแสดงออกทางสังคมที่แตกต่างกัน สำหรับการศึกษากฎปฏิบัติตามบทบาทจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทเสียก่อนในเบื้องต้น

๒.๑.๑ ความหมายของบทบาท

คำว่า “บทบาท” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่ บทบาทจึงถือเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งในหน่วยงานต่าง ๆ

ชนิดรัฐา วิเศษสาธิต และมุกดา ศรีรงค์ กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่ง ความคาดหวัง หรือตามหน้าที่ที่แสดงจริง

งามพิศ สัตย์สงวน ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร

สิริอร วิชชาวุธ กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่หรือการแสดงออกของคนซึ่งคนอื่นคาดหวังว่าเขาจะทำเมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง พิจารณาบทบาทนั้นมี ๒ นัย คือ ทางด้านโครงสร้างบทบาทเป็นตำแหน่งทางสังคม ที่มีชื่อเรียกต่างๆ กันแสดงบทบาทโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้นๆ ส่วนทางด้านแสดงบทบาท หรือการมีปฏิสัมพันธ์ (Social Structure) บทบาทเป็นผลต่อเนื่องที่เกิดจากแบบแผนการกระทำของบุคคลที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ในสังคม

ปราชญา กล้าผจญ ได้ให้ความหมายบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง สิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตาม

อำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น

ไพบุลย์ ช่างเรียน ได้อธิบายว่า บทบาทของคนในสังคมย่อมขึ้นกับสถานภาพที่ตนครองอยู่ และคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันไปตามลักษณะของสถานภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มูลเหตุ จูงใจ การอบรมขัดเกลาความพอใจ

ยนต์ ชุ่มจิต ได้ให้ความเห็นว่า บทบาท หมายถึง ภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล เช่น เป็นพ่อแม่ นอกจากจะเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้ว จะต้องมึบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ป้องกันมิให้ลูกทำความชั่วหรือดูแลทุกข์สุขอื่นๆ ส่วนครูจะต้องมีบทบาทอื่น ๆ นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ เช่น ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้า อาหาร ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนและดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็กๆ

วราคม ทีสุกะ กล่าวว่า บทบาท คือสิ่งที่เราทำ หรือหน้าที่ที่เราต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง สิ่งที่เราทำต้องมากับสิ่งที่เราเป็นสถานภาพ

สงวนศรี วิรัชชัย ได้แบ่งลักษณะบทบาทออกเป็น ๕ ประเภท คือ

๑. บทบาทที่กำหนด หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่ม หรือองค์กรกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่ม หรือองค์กรนั้นๆ

๒. บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง หมายถึง บทบาท หรือรูปแบบของพฤติกรรมที่คนอื่น (ผู้เกี่ยวข้อง) คาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ เช่น นักเรียนคาดหวังว่าครูจะช่วยอธิบายปัญหาข้อข้องใจเกี่ยวกับบทเรียนให้กับตน เป็นต้น บทบาทนี้มักจะสอดคล้องกับบทบาทที่กำหนด

๓. บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งคิด และเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่

๔. บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติ หรือแสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของเจ้าตัวผู้อยู่ในตำแหน่ง

๕. บทบาทผู้อื่นรับรู้ หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อื่นในตำแหน่ง

ดังนั้น จึงกล่าวโดยสรุปว่า บทบาทตามความหมายของนักวิชาการคือสิทธิและหน้าที่ของบุคคล ที่ถูกกำหนดหรือคาดหวังจากคนในสังคม อาจเป็นไปในรูปแบบของกฎหมาย ค่านิยม ประเพณี เป็นต้น ซึ่งตัวบทบาทจะเป็นตัวที่กำหนดหน้าที่ของบุคคลตามบทบาทที่ตนเองได้กำหนดไว้ เช่น พระสงฆ์ก็มีหน้าที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและสั่งสอนพุทธศาสนิกชนให้ปฏิบัติตามธรรมของพระพุทธเจ้า เป็นคนดีของสังคม ไม่สร้างปัญหาให้กับสังคม เป็นต้น

๒.๑.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท (Role Theory)

ในการศึกษารั้งนี้ จะกล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ได้มีนักทฤษฎีกล่าวถึงทฤษฎีบทบาท ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีของลินตัน (Linton's role theory) บทบาท หมายถึง ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นตัวกำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรม เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์

ทฤษฎีของโฮแมน (Homan's role theory) บทบาท หมายถึง บุคคลจะเปลี่ยนแปลงบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดงบทบาทเรียนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น

๑. บทบาททางเพศ (Sex roles) เป็นบทบาทที่สำคัญมาก เพศมีความสัมพันธ์ต่อสภาพสังคมโดยทั่วไป ทั้งเพศหญิงและเพศชาย เริ่มตั้งแต่มีการกำหนดหน้าที่กัน ตามธรรมชาติเพศหญิงมีบทบาทที่สำคัญในการเป็นแม่ เพศชายมีบทบาทสำคัญในการเป็นพ่อ และการเป็นผู้นำของครอบครัว ในบางสังคมนั้นอาจจะเป็นการกีดกันทางเพศ แต่ก็ได้ทำให้ความสำคัญทางเพศลดลง

๒. บทบาทเกี่ยวพันทางเครือญาติ (Kinship roles) เนื่องจากสังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ต้องอยู่ร่วมกัน มีการเคารพนับถือภายในเครือญาติ แต่ละคนมีบทบาทแตกต่างกันไป ทำให้เกิดอิทธิพลในการเคารพเชื่อถือ และเชื่อฟังกันและกัน เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก เป็นต้น

๓. บทบาททางสังคม (Social roles) เป็นบทบาทหรือหน้าที่ที่สังคมกำหนดขึ้นไว้ให้บุคคลในสถานภาพต่างๆ ได้ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติหรือคาดหวังว่าจะปฏิบัติ โดยมีปทัสถานทางวัฒนธรรมเป็นเกณฑ์ตัดสิน ฉะนั้นเมื่อบุคคลจะมีการเกี่ยวข้องกัน ทุกคนจึงควรจะได้เรียนรู้และปฏิบัติตามปทัสถานทางวัฒนธรรม แต่ถ้ามีคนใดคนหนึ่งไม่ปฏิบัติตาม ก็จะต้องมีการบังคับหรือลงโทษเพื่อความสงบสุขของสังคมส่วนใหญ่ต่อไป

๔. บทบาททางอาชีพ (Occupation roles) เป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญที่สุด ที่จะทำให้นมนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ และจะอยู่ได้อย่างมีความสุข ผู้แสดงบทบาทจะต้องคำนึงถึงขอบเขต และหลักการสำคัญของอาชีพนั้น เช่น กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ จรรยาบรรณ และกฎหมาย เป็นต้น

กรณีการ ขวัญอารีย์ ได้แบ่งลักษณะบทบาทของคนในสังคมไว้ดังนี้ คือ

๑. บทบาทที่กำหนดไว้ หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially Prescribed or Ideal Role) เป็นบทบาทตามอุดมคติที่กำหนดสิทธิ และหน้าที่ของตำแหน่งไว้

๒. บทบาทที่ควรกระทำ (Perceived Role) เป็นบทบาทแต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำในหน้าที่ของตำแหน่งนั้น ๆ ซึ่งอาจไม่ตรง ตามบทบาทอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปแต่ละบุคคลก็ได้

๓. บทบาทที่กระทำจริง (The performed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงตามความเชื่อความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่กระทำในแต่ละสังคมในช่วงเวลาหนึ่งๆ

งามตา สุขประเสริฐ ได้กล่าวว่า การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคน จูงใจคนไปยังจุดประสงค์ โดยทั่วไปแล้ว ผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดี เรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (Positive Leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวนำทำงานอยู่เสมอ (Dynamic Leader) และผู้นำในทางที่ไม่ดี คือ ไม่มีผลงานที่สร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนินทร (Negative Leader)

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ ได้กล่าวถึงบทบาทว่า ประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ

๓ ประการ คือ

๑. บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) ได้แก่ บทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมาย หรือตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคม เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพหนึ่งๆ ควรกระทำ แต่อาจไม่มีใครทำตามนั้น

๒. บทบาทในตามที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นๆ จะคาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ย่อมเกี่ยวข้องกับทัศนคติ ค่านิยมหรือบุคลิกภาพและประสบการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย

๓. บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual / Enacted Role) ได้แก่ การกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ซึ่งย่อมขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย

จิตยา สุวรรณขุ ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ไว้ว่า บทบาทเป็นลักษณะพฤติกรรมที่กำหนด และยังแบ่งหน้าที่ออกเป็น “บทบาทตามอุดมคติ” (Ideal Role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งของสังคมควรปฏิบัติ และเป็นผลรวมของบทบาทตามอุดมคติ บุคลิกภาพของผู้ดำรงตำแหน่ง อารมณ์ขณะแสดงบทบาทและอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ ปฏิกริยาของผู้เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม **จิตยา สุวรรณขุ** ได้กล่าวสรุปฐานะตำแหน่ง และบทบาททางสังคมไว้ดังนี้ คือ

๑. มีสถานภาพ (Status) อยู่จริงในสังคม และมีอยู่ก่อนตัวคนจะเข้าไปครอง

๒. มีบทบาทที่ควรจะเป็นประจำอยู่ในแต่ละตำแหน่ง

๓. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ในสังคมนั้นๆ เป็นส่วนหนึ่งซึ่งสำคัญในการกำหนดฐานะ ตำแหน่งและบทบาทที่ควรจะเป็น

๔. ฐานะตำแหน่งและบทบาทนั้นได้มาจากการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ในสังคมนั้น

๕. บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนกัน พฤติกรรมที่เป็นจริงของคนที่ครองฐานะตำแหน่ง เพราะพฤติกรรมจริงเป็นผลของปฏิกริยาของคนที่ครองตำแหน่งที่มีบทบาทที่

ควรจะเป็นบุคลิกภาพของตนเอง และของคนอื่นที่เข้าร่วมพฤติกรรมและเครื่องกระตุ้น (Stimulus) ที่มีอยู่ในเวลา และสถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคม

จากความหมายของบทบาท และแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง แบบแผนของการประพฤติปฏิบัติหรือการกระทำต่างๆ ที่เกี่ยวกับอำนาจ หน้าที่ และสิทธิ ซึ่งผูกพันกับสถานะหรือฐานะตำแหน่งทางสังคม โดยสังคมจะกำหนดหรือคาดหวังบทบาทของบุคคล ในแต่ละสถานภาพหรือฐานะตำแหน่งไว้เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในสถานภาพหรือฐานะตำแหน่งนั้นๆ ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติของทุกคนในประเทศชาติ โดยเฉพาะเยาวชนที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติต่อไป

๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา

๒.๔.๑ ความหมายของการบริหารจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษา

การบริหารสถานศึกษานั้น จะใช้เรียกว่าการบริหารจัดการโรงเรียนตามที่เรียกแต่ก่อนก็ได้ การบริหารจัดการโรงเรียนมัศึกษานั้น เป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ต้องกำหนดแผนงาน วิธีการ ตลอดจนขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบบริหารจัดการภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาไม่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงานได้ ดังนั้นความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหารจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษา จึงขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นสำคัญ นักวิชาการด้านการศึกษาได้ให้นิยามหรือความหมายของการบริหารจัดการโรงเรียน (การบริหารสถานศึกษา) ไว้ดังนี้

กานต์ กุณาศล ให้แนวคิดว่าการบริหารการศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นสำหรับทุกคน เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีมีคุณธรรม มีความรู้และความสามารถ ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข^{๔๒}

กิตติมา ปรีดีติลล ได้ให้ความหมายว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินการทุกอย่างในโรงเรียนตั้งแต่การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานอาคารสถานที่ การบริหารงานธุรการและการเงิน การบริหารกิจการนักเรียนและนักศึกษาและงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน^{๔๓}

^{๔๒} กานต์ กุณาศล, การประณวีย, (กาญจนบุรี : สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี, ๒๕๔๒), หน้า ๓.

^{๔๓} กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : อักษรวิพัฒน์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓.

จันทรานี สวงนนาม กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา เป็นเรื่องของการทำกิจกรรมโดยผู้บริหารและสมาชิกในองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยี ให้เกิดประโยชน์สูงสุด^{๔๔}

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ ให้ความหมายการบริหารโรงเรียนไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างทีบุคคลร่วมกำหนด โดยใช้กระบวนการอย่างมีระเบียบ และใช้ทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ที่เหมาะสม ผู้บริหารโรงเรียนมีภารกิจที่ต้องปฏิบัติทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียนในการดำเนินงาน ๕ ประการ คือ^{๔๕}

๑. การให้โอกาสทางการศึกษาหรือปรับปรุงการศึกษาในโรงเรียนหรือบริหารงานวิชาการ
๒. บริหารงานบุคลากรในโรงเรียน
๓. บริหารงานเกี่ยวกับชุมชนและการประชาสัมพันธ์โรงเรียน
๔. บริหารงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ อุดมการณ์ การเงิน และการให้บริการ
๕. บริหารงานกิจการนักเรียน

นิพนธ์ กีนาวงศ์ กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน คือกระบวนการต่างๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งเรียกว่า ผู้บริหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม^{๔๖}

พนัส หันนาคินทร์ ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนไว้ว่า เป็นภารกิจของผู้บริหารเพื่อให้งานบรรลุตามจุดหมายที่ตั้งไว้ ทั้งยังข้อสังเกตว่าการบริหารโรงเรียนมุ่งหวังที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพ^{๔๗}

ภิญโญ สาร ให้ความหมายการบริหารโรงเรียนว่า กิจการต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน ประชาชนหรือสมาชิกในสังคมในหลายๆ ด้าน เช่น ความสามารถ ทักษะ ทักษะ พฤติกรรม ค่านิยม คุณธรรม เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมี

^{๔๔}จันทรานี สวงนนาม, **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑.

^{๔๕}นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, **ก้าวเข้าสู่ผู้บริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒๘.

^{๔๖}นิพนธ์ กีนาวงศ์, **หลักการบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (พิชญ์โลก: ธรรมกุลไทย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒.

^{๔๗}พนัส หันนาคินทร์, **หลักการบริหารโรงเรียน**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๒๕.

ประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน^{๔๘}

เมธี ปลืมนานนท์ กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา เป็นการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินการบริหารหรือการบริการด้านการปกครอง การเรียนการสอน และการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับการศึกษาร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา^{๔๙}

รุ่งทิวา จักรกร ได้ให้ความหมายของการบริหารโรงเรียนว่า หมายถึง การดำเนินการของกลุ่ม สามารถ ทักษะคติ พฤติกรรม ค่านิยม คุณธรรมเพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดี และมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน^{๕๐}

สมคิด บางโม กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาประชากรของประเทศที่สำคัญยิ่ง เป็นหน่วยงานที่ใช้ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ จำนวนมากมาย หากการจัดการบริหารงานในโรงเรียนขาดประสิทธิภาพ ผลผลิตของโรงเรียน คือนักเรียนที่สำเร็จออกไปย่อมมีประสิทธิภาพต่ำ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศย่อมล่าช้าตามไปด้วย^{๕๑}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารสถานศึกษาเป็นระบบครบวงจร (PDCA) ซึ่งประกอบไปด้วย การร่วมกันวางแผน (Plan) ร่วมกันปฏิบัติตามแผน (Do) ร่วมกันตรวจสอบ (Check) และร่วมกันปรับปรุง (Action) โดยจะต้องมีการควบคุมคุณภาพและตรวจสอบคุณภาพด้วย^{๕๒}

อมรชัย ตันติเมธ กล่าวไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งด้านบุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรม และคุณธรรม ตลอดจนค่านิยมให้ตรงกับความต้องการของสังคม สามารถเป็นสมาชิกที่ดี และมีประสิทธิภาพของสังคมโดยใช้กระบวนการและทรัพยากรต่างๆ ทั้งที่เป็นระเบียบและไม่เป็นระเบียบ^{๕๓}

^{๔๘} ภิญโญ สาร, หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๙), หน้า ๒.

^{๔๙} เมธี ปลืมนานนท์, การบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : เมธีทิปส์, ๒๕๒๕), หน้า ๒.

^{๕๐} รุ่งทิวา จักรกร, การบริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๒๘), หน้า ๑๓๘.

^{๕๑} สมคิด บางโม, การบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕๓.

^{๕๒} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^{๕๓} อมรชัย ตันติเมธ, การบริหารสถานศึกษาปฐมวัย, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

จากข้อมูลเชิงวิชาการที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า การบริหารจัดการโรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่จะต้องทำเป็นกระบวนการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นั่นก็คือการพัฒนาสมาชิกหรือผู้รับบริการทางการศึกษา ให้เป็นผู้มีคุณภาพ และเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องบริหารจัดการนำองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพ โดยจะต้องกำหนดแผนงาน วิธีการ ตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างคุ้มค่า ทั้งคน เงิน เวลาและทรัพย์สินอย่างอื่น เพราะถ้าระบบบริหารจัดการภายในสถานศึกษาไม่ดีจะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงานได้ ดังนั้น ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหารสถานศึกษาจึงขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นสำคัญ

๒.๔.๒ ความสำคัญของการบริหารจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษา

ความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยศิลปะของการบริหารจัดการ ซึ่งต้องอาศัยนักบริหารที่มีความสามารถอย่างมาก นักบริหารเหล่านี้จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และความชำนาญในเรื่องของการบริหารเป็นอย่างดี คิดค้นแยกแยะรูปร่าง ระบบ และลักษณะของการบริหารออกมาอย่างมีประสิทธิภาพทำให้เกิดความก้าวหน้าของการบริหารไม่ได้หยุดยั้งลงแค่นี้ปัจจุบันแต่จะต้องมีการค้นคว้าเพิ่มเติมอยู่เสมอเพื่อหาวิธีการต่างๆ ในการที่จะทำให้การบริหารจัดการมีผลสำเร็จมากที่สุด ด้วยความสำคัญของการศึกษาดังกล่าวการบริหารการศึกษาจึงมีความสำคัญการบริหารการศึกษานั้นจะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ในปัจจุบันการบริหารการศึกษาต้องการมาตรฐานของความสามารถต้องมีการฝึกอบรม และมีการจัดทำอย่างมีระบบ จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพจะทำให้การบริหารและจัดการศึกษาประสบความสำเร็จและเป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ โดยมีนักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้ดังนี้

กิติมา ปรีดีติติก กล่าวว่า การศึกษาก็เช่นเดียวกันได้มีการพัฒนาไปมากและกว้างขวางยิ่งขึ้น กอปรกับการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้คนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เมื่อ การศึกษาได้พัฒนาเช่นนั้น สิ่งที่จะนำมาจัดกระทำกับการศึกษาย่อมต้องเปลี่ยนแปลงและพัฒนาขึ้นตามไปด้วย^{๕๔}

เยาวภา เดชะคุปต์ ได้ให้ความสำคัญของการบริหารการศึกษาว่า

- ๑) มีการดำเนินงานอย่างมีระบบระเบียบเรียบร้อย
- ๒) ดำเนินงานตรงตามเป้าหมายไม่หลงทาง
- ๓) ช่วยประหยัดทั้งกำลังคน วัสดุอุปกรณ์ และเวลา

^{๕๔}กิติมา ปรีดีติติก, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : อักษรพิพัฒน์, ๒๕๕๐), คำนำ.

๔) บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ^{๕๕}

ธีระ รุญเจริญ ได้สรุปความสำคัญที่คาดว่าจะได้รับจากการปฏิรูปการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ชัดเจนในสังคมไทยอย่างน้อย ๙ ประการ ดังนี้

- ๑) จะเพิ่มคุณภาพของคนไทย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ
 - ๒) เกิดความเสมอภาคและสิทธิทางการศึกษา
 - ๓) สังคมเกิดศรัทธาต่อความสามารถของครูและบุคลากรทางการศึกษา
 - ๔) เพิ่มความเข้มแข็งให้สถานศึกษา ซึ่งเป็นกลไกหลักของความเปลี่ยนแปลง
 - ๕) เกิดการกระจายอำนาจในการบริหารการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 - ๖) เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการศึกษาตามหลักการคนทั้งมวลเพื่อการศึกษา
 - ๗) เกิดเอกภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของระบบการบริหารการศึกษา
 - ๘) เกิดชุมชนเข้มแข็งและสังคมก้าวหน้า
 - ๙) เกิดการพัฒนาทางการเมืองและส่งผลให้กระบวนการปฏิรูปทางการเมืองสัมฤทธิ์ผลได้^{๕๖}
- สอดคล้องกับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลของกระทรวงศึกษาธิการ คือ^{๕๗}

๑) เพื่อให้สถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ คล่องตัว ให้สามารถบริหารจัดการศึกษาได้สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพตามหลักการกระจายอำนาจและการบริหารที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

๒) เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

^{๕๕} ยยาวภา เดชะคุปต์, การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แมค, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

^{๕๖} ธีระ รุญเจริญ, การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ข้าวฟ่าง, ๒๕๓๖), หน้า ๖-๗.

^{๕๗} กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑.

จากข้อมูลเชิงวิชาการที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่าความสำคัญของการบริหารการศึกษาที่นักบริหารกล่าวมานั้น เป็นการชี้ให้เห็นว่าความสำคัญและประโยชน์ของการบริหารการศึกษาที่ก่อให้เกิดความประหยัด ความมีประสิทธิภาพ ก่อประสิทธิผล ความเป็นธรรม โปร่งใส ความซื่อสัตย์และมีเกียรติ และเป็นการเตือนใจผู้บริหารการศึกษาเองให้เกิดความสำนึกรับผิดชอบในหน้าที่ของตนได้เป็นอย่างดี ไม่ทิ้งหน้าที่ในงานบริหารในความรับผิดชอบของตนโดยไม่จำเป็น โดยมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการซึ่งจะนำไปสู่การบริหารจัดการการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒.๔.๓ ขอบข่ายของการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา

การบริหารจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นบริบทที่ต้องเกี่ยวข้องกับการบริการและการจัดการในด้านต่างๆ ของการศึกษาเล่าเรียนของเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จะต้องได้รับการสนับสนุนและการส่งเสริมจากทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในขอบข่ายการบริหารจัดการโรงเรียนมัศึกษานั้นจะต้องกระทำอย่างเป็นขั้นตอนตามระบบและมาตรฐาน ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดขอบข่ายของการบริการงานในสถานศึกษาไว้ ๘ บริบท ดังนี้

๑) งานแผนงานและประกันคุณภาพ

- (๑) การวางแผนพัฒนาโรงเรียน
- (๒) การจัดองค์กร
- (๓) การจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ
- (๔) การจัดระบบการประกันคุณภาพภายใน
- (๕) การคำนวณต้นทุนการผลิต
- (๖) การควบคุมภายใน
- (๗) การประเมินผลการดำเนินงานแผนงานและประกันคุณภาพ

๒) งานวิชาการ

- (๑) การวางแผนงานวิชาการ
- (๒) การบริหารงานวิชาการ
- (๓) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- (๔) การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ
- (๕) การวัดผลและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน
- (๖) การแนะแนวการศึกษา

ศึกษา

- (๗) การประเมินผลการดำเนินงานวิชาการ
- ๓) งานกิจการนักเรียน
 - (๑) การวางแผนงานกิจการนักเรียน
 - (๒) การบริหารกิจการนักเรียน
 - (๓) การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม
 - (๔) การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - (๕) การดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
 - (๖) การประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน
- ๔) งานบุคคล
 - (๑) การบริหารงานบุคคล
 - (๒) การบริหารงานทะเบียนและสถิติข้าราชการครู ลูกจ้าง และบุคลากรทางการศึกษา
 - (๓) การประเมินผลการดำเนินงานบุคคล
- ๕) งานธุรการ
 - (๑) การวางแผนงานธุรการ
 - (๒) การบริหารงานธุรการ
 - (๓) การบริหารงานสารบรรณ
 - (๔) การประเมินผลการดำเนินงานธุรการ
- ๖) งานการเงินและพัสดุ
 - (๑) การบริหารการเงิน
 - (๒) การบริหารการเงินและบัญชี
 - (๓) การบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์
 - (๔) การประเมินผลการดำเนินงานการเงินและพัสดุ
- ๗) งานบริการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
 - (๑) การบริการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
 - (๒) การบริการอาคารเรียน
 - (๓) การบริการห้องเรียน
 - (๔) การบริการห้องบริการ
 - (๕) การบริการห้องพิเศษ
 - (๖) การบริการอาคารประกอบ

- (๗) การให้บริการน้ำดื่ม
- (๘) การส่งเสริมสุขภาพอนามัย
- (๙) การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์
- (๑๐) การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน
- (๑๑) การประเมินผลการดำเนินงานบริการและอาคารสถานที่
- ๘) งานชุมชนและภาคีเครือข่าย
 - (๑) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - (๒) การให้บริการชุมชน
 - (๓) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
 - (๔) การได้รับการสนับสนุนจากชุมชน
 - (๕) การประเมินผลการดำเนินงานชุมชนและภาคีเครือข่าย^{๕๘}

จากข้อมูลเชิงวิชาการที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า ในการบริหารจัดการเรื่องขอข่ายที่จะต้องนำมาบริหารงานในสถานศึกษามีความกว้างขวาง เพื่อให้การบริหารจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นไปตามที่ขอข่ายที่ได้กล่าวมาจึงต้องทำความเข้าใจขอข่ายนั้นทั้ง ๘ กลุ่มงาน แล้วนำมาเข้าสู่กระบวนการของการบริหารจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามเจตนารมณ์ของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ คือ ด้านงานแผนงานและประกันคุณภาพ ด้านงานวิชาการงานกิจการนักเรียน ด้านงานบุคคล ด้านงานธุรการ ด้านงานการเงินและพัสดุ ด้านงานบริการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ด้านงานชุมชนและภาคีเครือข่าย เพื่อการดำเนินการบริหารงานตามเป้าหมายของขอข่ายที่วางไว้

๒.๔.๔ โรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์

โรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้รับการก่อตั้งโดยท่านผู้หญิงดุขสมิมาลา มาลากุล ณ อยุธยา ประธานกรรมการจัดโรงเรียนราชประชาสมาสัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ติดต่อกรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในปี พ.ศ. 2513 ให้ก่อสร้างโรงเรียนรัฐบาลระดับชั้นมัธยมศึกษาในนามมูลนิธิราชประชาสมาสัย ซึ่งต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ขออนุมัติต่อคณะรัฐมนตรีใช้งบประมาณสำหรับฉลองรัชดาภิเษก ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระ

^{๕๘} สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, มาตรฐานการปฏิบัติงานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๒), หน้า ๕-๗.

เจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 25 ปีโดยใช้ชื่อว่า โรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชานุเคราะห์ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ขอแลกที่ดินบริเวณตรงข้ามโรงเรียนราชประชาสมาสัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งเป็นที่ดินของกระทรวงสาธารณสุขจำนวน 43 ไร่ และก่อสร้างอาคารเรียน บ้านพักครู และสภารณูปโภค ต่อมาในปี พ.ศ. 2517 ท่านผู้หญิงดุขฎิมาลา มาลากุล ณ อยุธยา ได้ยืมตัวนายกิตติ พวงเกษม มาช่วยราชการทำหน้าที่ผู้ช่วยครูใหญ่ และขออนุญาตอธิบดีกรมสามัญศึกษาให้ คุณหญิงสุชาติา ถิระวัฒน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย มาดำรงตำแหน่งครูใหญ่อีกตำแหน่งหนึ่ง และเริ่มทำการเรียนการสอนครั้งแรกในปี พ.ศ. 2518 วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2528 โรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชานุเคราะห์ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์

ทำเนียบผู้บริหารกิจการในโรงเรียนปัจจุบัน

ผู้อำนวยการคนปัจจุบัน นายชัยเนตร ไวยคณิ

รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานวิชาการ นายสุรพล พรชัย

รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารกิจการนักเรียน นางมยุรีย์ คนเจน

รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานทั่วไป นายชวลิต แดงเปล่ง

รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานงบประมาณ นางประทีป แป้นสกุล

วัน/เดือน/ปี	ลำดับเหตุการณ์
16 มกราคม 2507	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินมาทางประกอบพิธีเปิดโรงเรียน
ในปี พ.ศ. 2508	โรงเรียนได้รับนักเรียนไป – กลับ ในท้องถิ่นเข้ามาเรียนด้วยตามพระราชดำรัส
ในปี พ.ศ. 2513	ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี เพื่อเฉลิมพระเกียรติและสนองพระมหากรุณาธิคุณ ได้จัดสร้างโรงเรียน ๙ ทิศ
9 มิถุนายน 2541	9 มิถุนายน 2541
14 เมษายน 2518	สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิรินทรเทพรัตนราชสุดาเสด็จพระราชดำเนินประกอบพิธีเปิดอาคารรัชดาภิเษก ๑
ในปี พ.ศ. 2518	มีการก่อสร้างประตูทางเข้าด้านติดกับถนนสุขสวัสดิ์และก่อสร้างรั้วโดยรอบ และได้ทำการย้ายนักเรียนทั้งหมดซึ่งฝากเรียนไว้ที่โรงเรียนราชประชาสมาสัย ในพระบรมราชานุเคราะห์ ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 5 มาเข้าเรียนที่โรงเรียนราชประชาสมาสัยรัชดาภิเษก โดยเปิดทำการสอนในหลักสูตรมัธยมแบบประสม

วัน/เดือน/ปี	ลำดับเหตุการณ์
	พระองค์มาประกอบพิธีเปิดสนามกีฬารวมของโรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชานุเคราะห์
ในปี พ.ศ. 2519	ต่อมาโรงเรียนได้เปลี่ยนชื่อ จากโรงเรียนราชประชาสมาสัยรัชดาภิเษก เป็นโรงเรียน ราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชานุเคราะห์
7 กรกฎาคม 2521	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดอาคารเรียนหลังที่ 2 (อาคารรัชดาภิเษก 2) หอประชุมและโรงฝึกงาน 1
ในปี พ.ศ. 2526	ด้วยพระบารมี พระราโชบาย และพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กรมสามัญศึกษาและกรมพลศึกษา ได้ร่วมกันจัดสร้างสนามกีฬารวมพร้อมอัฒจันทร์ในโรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชานุเคราะห์
29 กุมภาพันธ์ 2527	ด้วยพระมหากรุณาธิคุณพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จแทน
14 ตุลาคม 2528	ได้เปลี่ยนชื่อจาก “โรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชานุเคราะห์” เป็น “โรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์”
ปัจจุบัน	ในการบริหารโรงเรียน ทางพุดินัยถือว่า โรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ และโรงเรียนราชประชาสมาสัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นโรงเรียนเดียวกัน มีผู้บริหารคนเดียวกัน แต่ทางนิตินัย โรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีการบริหารเช่นเดียวกันกับโรงเรียนรัฐบาลทั่วไป แต่มีคณะกรรมการจัดโรงเรียนเพิ่มขึ้น ซึ่งคณะกรรมการจัดโรงเรียนนี้เป็นชุดเดียว กับคณะกรรมการจัดโรงเรียนราชประชาสมาสัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ส่วนโรงเรียนราชประชาสมาสัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดำเนินกิจการในฐานะโรงเรียนราษฎร์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในปี พ.ศ. 2536

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิบาท ๔ พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

พระมหาสมคิด โครธา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการศึกษาพบว่า พระนิสิตสถานภาพแตกต่างกันมีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างกันไป พระนิสิตที่เป็นพระภิกษุมีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนด้านฉันทะ ด้านจิตตะ แตกต่างกันไปพระนิสิตที่เป็นสามเณร และทางด้านวิริยะ กับด้านวิมังสาไม่แตกต่างกัน และพระนิสิตชั้นปีที่ ๔ มีการใช้อิทธิบาท ๔ แตกต่างกับชั้นปีที่ ๑ ชั้นปีที่ ๒ และชั้นปีที่ ๓ พิจารณาพบว่าพระนิสิตชั้นปีที่ ๔ มีการใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียนด้านฉันทะ และด้านวิริยะ แตกต่างกับพระนิสิตชั้นปีที่ ๑, ๒ และ ๓ ส่วนด้านจิตตะและด้านวิมังสาไม่แตกต่างกัน^{๕๙}

พระสุนันท์ กิตติสทโท (สายพิมพ์พงษ์) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการทำงาน ศึกษากรณีผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาตำบลเกวียน จังหวัดนครราชสีมา” ผลการศึกษาพบว่า ธรรมะที่เรียกว่า อิทธิบาท ๔ เป็นธรรมะที่แสดงให้เห็นถึงหลักการการทำงานให้บรรลุความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้และสามารถนำไปใช้ในการประกอบกิจการและอาชีพได้ทุกประเภท ส่วน ผลจากการศึกษาในพื้นที่ตำบลเกวียนของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผานั้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างชาวตำบลเกวียนได้ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการทำงานครบทุก ๔ องค์ประกอบ คือ มีความพึงพอใจ มีความรักในอาชีพการงาน (ฉันทะ) มีความขยันหมั่นเพียรมุ่งมั่น (วิริยะ) มีการเอาใจใส่ดูแล (จิตตะ) และมีการพิจารณาหาช่องทางในการปรับงานให้เหมาะสม (วิมังสา) ซึ่งผลจากการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ทำให้ชาวตำบลเกวียนได้ทำงานในอาชีพที่ตนเองรักอย่างต่อเนื่อง และนำมาซึ่งความสำเร็จในกิจการงานอาชีพ และกลุ่มคนที่เลิกหรือหยุดกิจการนั้นมักบ่งชี้พร้อมในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ข้อใดข้อหนึ่งโดยเฉพาะข้อที่ ๑-๒ และเมื่อวิเคราะห์ถึงกลุ่มที่มีพื้นฐานอาชีพ (ความรู้ต่างกัน) ก็พบว่าทั้ง ๓ กลุ่ม สามารถประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดีทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัวในการทำงาน^{๖๐}

^{๕๙} พระมหาสมคิด โครธา, “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗).

^{๖๐} พระสุนันท์ กิตติสทโท (สายพิมพ์พงษ์), “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการทำงาน ศึกษากรณีผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาตำบลเกวียน จังหวัดนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

พระวุฒิพงษ์ ถาวรจิตโต (รักเรียน) การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงาน : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลมีการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลมีการนำหลักอิทธิบาท ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา มาใช้ในการปฏิบัติงานในระดับมากที่สุด ยกเว้นด้านฉันทะ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลนำมาใช้ในการปฏิบัติงานในระดับมาก การเปรียบเทียบการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล โดยจำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน สถานภาพในการปฏิบัติงานและขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ไม่แตกต่างกันซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้นด้านอายุ พบว่า เจ้าหน้าที่ที่มีอายุต่างกัมีการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๖๑}

พระสุพิตร เขมวีโร (บุญบรรล) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาล : กรณีศึกษา เทศบาลเมืองลัดหลวง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า พนักงานเทศบาลเมืองลัดหลวง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเทศบาลเมืองลัดหลวง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พนักงานเทศบาลเมืองลัดหลวง มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาล อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านโดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านฉันทะ และด้านวิมังสา^{๖๒}

พระมหาสุวิทย์ชา สิริวฑฒโณ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า พนักงานส่วน

^{๖๑} พระวุฒิพงษ์ ถาวรจิตโต (รักเรียน), “การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงาน : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๖๒} พระสุพิตร เขมวีโร (บุญบรรล), “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาล : กรณีศึกษา เทศบาลเมืองลัดหลวง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ใหญ่มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก^{๖๓}

ชาตรี แนวจำปา ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” พบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก สำหรับการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับปานกลาง^{๖๔}

บุญมี บุญเอี่ยม ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ผลการวิจัย พบว่าการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต โดยภาพรวม และรายองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้พนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต มีการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จโดยอาศัยแรงจูงใจภายนอก และใช้อิทธิบาท ๔ มากน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน วิธินำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ คือต้องสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นในใจของตนเป็นเบื้องต้นก่อน เพื่อให้เกิดความชอบหรืออยากที่จะทำงาน นั้น ๆ จากนั้นต้องใช้วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม ความอดทนในการต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จตามเป้าหมาย ในขณะที่ทำงานต้องมีจิตตะ คือ ความตั้งใจหรือเอาใจใส่ มีความรับผิดชอบต่องานที่ทำ เพื่อให้ได้ผลงานที่ดีมีคุณภาพ และสุดท้ายต้องใช้วิมังสา คือ การพิจารณาไตร่ตรองงานที่ทำอย่างรอบคอบ มีการตรวจสอบข้อบกพร่องจากการทำงานแล้วหาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นในครั้งต่อไป เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงสุด^{๖๕}

^{๖๓}พระมหาสุวิทย์ชา สิริวิฑฒโน, “การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๖๔}ชาตรี แนวจำปา, “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๖๕}บุญมี บุญเอี่ยม, “ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๔).

ไพบุลย์ ตั้งใจ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า การเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ฝ่ายที่สังกัด และประสบการณ์ทำงาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลทำให้ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ได้แก่ รายได้ยังไม่เพียงพอ สภาพแวดล้อมยังไม่ค่อยสะอาด สวัสดิการยังไม่ครอบคลุม เทคโนโลยีในด้านงานเอกสารยังไม่ดีพอ สถานที่จอดรถน้อย และยังต้องเสียค่าที่จอดรถ ความล่าช้าด้านเอกสาร การให้คำปรึกษากับลูกค้ายังไม่ดีเท่าที่ควร และเจ้าหน้าที่ยังไม่เพียงพอ ดังนั้นแนวทางการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ สามารถพิจารณาได้ ๔ ด้าน โดยการพัฒนาด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานให้ดียิ่งขึ้น ^{๖๖}

วิษณุภา เมธีวรฉัตร ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังศรีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังศรีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน แนวทางการประยุกต์ใช้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังศรีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์ บุคลากรต้องยึดหลักอิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความรัก ความพอใจในงาน ปฏิบัติงานด้วยความพากเพียรบากบั่น ด้วยความเอาใจใส่ในงาน และมีการตรวจสอบความสำเร็จในงานอยู่เสมอ ผลก็คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ขึ้นอยู่กับผู้บริหาร และตัวบุคลากรเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ในอนาคต ^{๖๗}

^{๖๖}ไพบุลย์ ตั้งใจ, “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๖๗}วิษณุภา เมธีวรฉัตร, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังศรีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, การบริหารจัดการคณะสงฆ์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

สุภาวดี บริกุล ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ กับประสิทธิภาพการทำงาน : ศึกษาเฉพาะกรณี บริษัท ดูเม็กซ์ จำกัด (ประเทศไทย) ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพนักงานบริษัท ดูเม็กซ์ จำกัด (ประเทศไทย) โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านฉันทะ และด้านวิมังสา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริษัท ดูเม็กซ์ จำกัด (ประเทศไทย) โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์เปิดเผย ด้านการบริการลูกค้า ด้านความเป็นเลิศในทางธุรกิจ ด้านการทำงานเป็นทีมและด้านพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก การปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยรวมและรายด้าน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงานเชิงบวก ในระดับสูง^{๖๘}

สิทธิชัย เดชาสิทธิ์ ได้ศึกษาเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการเพศชายและเพศหญิง มีผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับสูง ส่วนระดับการศึกษาทั้งต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับสูง สำหรับข้าราชการเพศชายและเพศหญิง มีผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน และข้าราชการที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี และระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เฉพาะด้านวิมังสา ส่วนผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรี มีผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกันในทุกด้าน^{๖๙}

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ มีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นงานที่มีผลกระทบต่อคนในองค์กรและนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการทำงานที่มีประสิทธิภาพที่ดีนั้น ต้องนำเอาหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ซึ่งจะต้องนำมาประยุกต์ให้เข้ากับองค์ประกอบหลายประการ เช่น ความความรู้ความสามารถหรือทักษะในการทำงานของผู้บริหาร การบรรลุวัตถุประสงค์ของงานและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยหลักประสิทธิภาพในด้านต่างๆ รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่า โดยลงทุนลงแรงน้อยแต่ได้ผลสำเร็จ ผู้วิจัยเห็นว่า สิ่งหนึ่งที่จะมีส่วนเสริมสร้างประสิทธิภาพของการบริหารจัดการได้ดี ก็คือ หลักธรรมทาง

^{๖๘}นางสาวสุภาวดี บริกุล, “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ กับประสิทธิภาพการทำงาน : ศึกษาเฉพาะกรณี บริษัท ดูเม็กซ์ จำกัด (ประเทศไทย)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๖๙}สิทธิชัย เดชาสิทธิ์, “ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช”, **สารนิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักอริยบท ๔ ซึ่งหากได้มีการประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการแล้วก็จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งๆ ขึ้นไปในองค์กรได้

๒.๔.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับพัฒนา

สุทธิพงษ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ^{๗๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพระพุทธศาสนากับปรัชญาพื้นฐานของงานสังคมสงเคราะห์” พบว่า ปรัชญาพื้นฐานของงานสังคมสงเคราะห์สามารถไปด้วยกันได้กับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพราะพุทธศาสนายกความสำคัญและมุ่งจุดไปที่จิตใจเป็นเรื่องใหญ่ บุคคลจะเป็นสุขหรือทุกข์พระพุทธศาสนาสอนว่าขึ้นอยู่กับจิตใจ เป็นประการสำคัญ สิ่งอื่นๆ นอกนั้นเป็นเครื่องประกอบมีความสำคัญรองลงมา จะเห็นได้ว่า จากที่พระพุทธเจ้าตรัสย้ำอยู่เสมอว่า “เมื่อจิตเศร้าหมอง ทุกข์เป็นอันหวังได้ และเมื่อจิตใจผ่องใส สุขเป็นอันหวังได้ เช่นเดียวกัน” ปรัชญาพื้นฐานของงานสังคมสงเคราะห์เข้ากันได้เป็นอย่างดีกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาไม่ขัดหรือแย้งกันแต่ประการใดและคำสอนของพระพุทธศาสนายังเป็นประโยชน์ช่วยสนับสนุนในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในประเทศ ที่มีประชากรนับถือพระพุทธศาสนาดำเนินได้เป็นอย่างดี

อรอวล ลากเจริญ^{๗๑} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนในกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจ” โดยเก็บข้อมูลจากบุคลากรทางการแพทย์ และพนักงานบริษัทเอกชน จำนวน ๕๐ คน ด้วยแบบสอบถามปลายเปิด ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่าง เป็นเพศชาย ๑๖ คน เพศหญิง ๓๔ คน ส่วนใหญ่อายุน้อยกว่าและเท่ากับ ๓๐ ปี อาชีพรับราชการ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และทุกคนนับถือศาสนาพุทธกลุ่มตัวอย่างมีความสุขกายในระดับมาก และปานกลางใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ ๔๖.๐ และ ๔๔.๐ มีความสุขใจในระดับปานกลางมากที่สุดคือร้อยละ ๖๔.๐ ระดับมากร้อยละ ๒๐.๐ และระดับน้อยร้อยละ ๑๖.๐ องค์กรประกอบที่ทำให้ชีวิตมีความสุขมีหลายประการเรียงตามลำดับ ๓ ประการแรกคือ มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้

^{๗๐} สุทธิพงษ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ, “ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพระพุทธศาสนากับปรัชญาพื้นฐานของงานสังคมสงเคราะห์”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔).

^{๗๑} อรอวล ลากเจริญ, “ความคิดเห็นของประชาชนในกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจ”, สารนิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๗) .

เจ็บ มีครอบครัวดี มีความอบอุ่น และมีปัจจัย ๔ ครบถ้วน หลักในการดำเนินชีวิตในภาวะวิกฤตทาง เศรษฐกิจและสังคม ส่วนใหญ่ตอบว่า ใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ถึงร้อยละ ๖๘.๐ สำหรับ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจ กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจต่อคำว่า “การพัฒนาจิตใจ” คือ การ ปรับปรุงหรือแก้ไขจิตใจให้ดีขึ้น ช่วยให้คนเป็นคนดี มากที่สุดถึงร้อยละ ๔๖.๐ และทั้งหมดเห็นควรให้ มีการพัฒนาจิตใจ ในจำนวนนี้ร้อยละ ๙๔.๐ บอกว่า การพัฒนาจิตใจน่าจะทำได้ด้วยวิธีต่างๆ ซึ่ง ๓ อันดับแรก คือ การประพฤติ ปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา รองลงมาคือ การปฏิบัติธรรม โดยการฟัง เทคนิ ฟังธรรม นั่งสมาธิ ถือกีฬ และการเล่นกีฬาที่ชื่นชอบตั้งแต่เด็ก ตามลำดับ ผลการวิจัย เสนอแนะให้บุคคลและหน่วยงานต่างๆ ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาจิตใจ ควรมีการส่งเสริมให้ทุกคน มีการพัฒนาจิตใจด้วยวิธีการต่างๆ ตามความเหมาะสม เนื่องจากการพัฒนาจิตใจ มีประโยชน์ทั้งต่อ ตนเอง ครอบครัว และสังคม

จากงานวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตเป็นความรู้สึกของการอยู่อย่างพึงพอใจ มีความสุข มีความพอใจ ต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิต ซึ่งมีส่วนสำคัญมากที่สุดของบุคคล และยัง เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยที่ดี มีโอกาสในการพักผ่อนหย่อนใจและนันทนาการอย่างเหมาะสม มีความสัมพันธ์ที่ดี มีความรักความอบอุ่นภายในครอบครัว รวมทั้งสามารถปรับตัวกับความ เปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของ ประชาชน ซึ่งจะได้ศึกษาพระสงฆ์ที่ได้พัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน จำแนกออกเป็น ๓ ด้าน คือ ด้าน สุขภาพ ได้แก่ สุขภาพกายและสุขภาพจิต ด้านสังคม ได้แก่ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และ การควบคุมอารมณ์ในการอยู่ในสังคม และด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การประกอบอาชีพ รายได้ รายจ่าย เป็นต้น

๒.๖.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา พบว่ามีผู้ทำการศึกษา วิจัยไว้ ดังนี้

พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน (สอนเล็ก) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการ บริหารจัดการการศึกษาตามแนววิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดชมนิมิตร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เป็นผู้ปกครอง มีอายุระหว่าง ๓๖-๔๕ ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพเป็นข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีรายได้ ต่อเดือนระหว่าง ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท และระดับชั้นที่บุตรหลานเรียนคือระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ ความคิดเห็นของครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธของ โรงเรียนวัดชมนิมิตร คือ ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านกิจการนักเรียน ด้านธุรการ การเงิน และ พัสดุ ด้านอาคารสถานที่ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และด้านจริยธรรมคุณธรรม

พบว่า ครูและผู้ปกครองนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนวัดขมิ้นมิตรโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน^{๗๒}

พระมหาชัยณรงค์ ญาณกิตติ (ลำไธสง) ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน คือ ด้านทาน ด้านปิยวาจา ด้านอัถถจริยา และด้านสมานัตตตตพบพบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน^{๗๓}

พระมหานรินทร์ สุทธิเมตติโก (จະมะณี) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตบางกอกน้อย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต ๓ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสรรหาบุคลากร ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านการพิจารณาให้บุคลากรพ้นจากงาน มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ยกเว้น ด้านการวางแผนอัตรากำลัง มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมากแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคล คือ ควรมีการวางแผนอัตรากำลังที่เหมาะสมกับตำแหน่งงาน เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการสรรหาบุคลากร มีการส่งเสริมขวัญกำลังใจแก่บุคลากรที่หลากหลาย มีการส่งเสริมด้านการฝึกอบรมสัมมนาทางวิชาการ คุณธรรม จริยธรรมและปฏิบัติธรรม มีการประเมินผลการปฏิบัติงานตามระบบคุณธรรมและระเบียบปฏิบัติ และในการพิจารณาให้พ้นจากงานนั้นให้พิจารณาถึงระเบียบของสถานศึกษาเป็นหลัก^{๗๔}

พระมหาลำพึง อธิปญโญ ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัชฌิม จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัชฌิมมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

^{๗๒} พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน (สอนเล็ก), “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาตามแนววิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดขมิ้นมิตร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (การบริหารจัดการคณะสงฆ์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๗๓} พระมหาชัยณรงค์ ญาณกิตติ (ลำไธสง), “ภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ ๔”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๗๔} พระมหานรินทร์ สุทธิเมตติโก (จະมะณี), “การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตบางกอกน้อย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต ๓”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, การบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

(ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการบริหารงานตามธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัชฌิม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามบุคลากรที่มีเพศต่างกัน ที่มีอายุต่างกัน มีตำแหน่งแตกต่างกัน ประสบการณ์การทำงานต่างกัน และมีระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันทุกด้านจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัชฌิม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านหลักนิติธรรม ผู้บริหารไม่ควรเลือกใช้งาน เลือกปฏิบัติในแต่ละบุคคล ผู้บริหารควรบริหารงานด้วยหลักเหตุผล ด้านหลักคุณธรรม ควรยกเลิกระบบขบถัมภ์ และพิจารณาตามผลงานและความสามารถ หลักความโปร่งใส ควรมีการตรวจสอบได้ในทุกกรณี ควรมีการบริหารงานอย่างโปร่งใส ไม่มีการทุจริตคอร์รัปชัน ด้านหลักมีส่วนร่วม ควรให้บุคลากรหรือข้าราชการมีส่วนร่วมในการเลื่อนตำแหน่งกับผู้บังคับบัญชา ด้านหลักความรับผิดชอบ ควรที่จะมอบหมายงานในหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน และเหมาะสมกับตำแหน่งงาน ควรช่วยกันรับผิดชอบทรัพย์สินของหน่วยงาน ด้านหลักความคุ้มค่า ผู้บริหารควรยึดหลักการบริหารธรรมาภิบาลอยู่เสมอ การปฏิบัติงานควรยึดหลักความไม่ประมาทเพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน^{๗๕}

พระมหาสุทัศน์ สุทสโน (นุราช) ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ระดับประถมศึกษา เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ระดับประถมศึกษา เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากซึ่งมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๓ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการบริหารจัดการ และด้านการเรียนการสอน การเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ระดับประถมศึกษา เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผู้บริหารและครูที่มี อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ ตำแหน่งแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ผลปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความ

^{๗๕}พระมหาลำพึง อธิปญโญ, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัชฌิม จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (การบริหารจัดการคณะสงฆ์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

คิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดกลางมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่ไม่แตกต่าง^{๗๖}

พระปรเมศวร์ ปญญาชิโร (แจ่มแจ็ง) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานในด้านหลักความคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = ๔.๓๙$) ส่วนในด้านด้านหลักนิติธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = ๔.๐๖$) การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ, อายุ, สถานภาพ, วุฒิการศึกษา, อายุราชการ, รายได้ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้ความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ เพศ, วุฒิการศึกษา, อายุราชการ และรายได้ แนวทางพัฒนาสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ถ้านำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหาร จะทำให้การบริหารงานนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะหลักธรรมาภิบาลยึดหลักการดำเนินงานที่มีหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า นำมาใช้ในการบริหาร ซึ่งเป็นการบริหารการปกครองที่ดีที่ทุกๆ ส่วนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีงามเหมาะที่จะนำมาใช้ในการจัดการบริหารงาน ทำให้หน่วยงานนั้นสามารถพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพได้^{๗๗}

พระพัฒนศักดิ์ ฐิตวิริโย (ทวีร่าง) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ในเขตอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีตำแหน่งหน้าที่เป็นครูผู้สอน มีวุฒิการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี มีรายได้/ต่อเดือน ๑๐,๐๐๐ – ๒๐,๐๐๐ บาท มีอายุ ๓๐ – ๓๙ ปี สถานภาพสมรส มีประสบการณ์สอนต่ำกว่า ๕

^{๗๖} พระมหาสุทัต สุทสฺสโน (นุราช), “ศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับประถมศึกษา เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๗๗} พระปรเมศวร์ ปญญาชิโร (แจ่มแจ็ง), “ความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (การบริหารจัดการคณะสงฆ์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ปี บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักการมีส่วนร่วม ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในด้านหลักนิติธรรม^{๗๘}

ดิเรก สายศิริวิทย์ ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทผู้บริหารในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๖ ผลการวิจัยพบว่า ระดับบทบาทของผู้บริหารในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ทั้ง ๕ หลักการ คือ ๑) หลักการกระจายอำนาจ ๒) หลักการมีส่วนร่วม ๓) หลักการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน ๔) หลักการบริหารตนเอง ๕) หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล ส่วนใหญ่มีบทบาทอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทจำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ บทบาทในระดับมาก ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่มาก บทบาทอยู่ในระดับมากที่สุด^{๗๙}

นางสาวอรทัย แสงทอง ได้ศึกษาเรื่อง หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาสถานศึกษาในเขตตลิ่งชัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งเป็นครูผู้สอนและเป็นเพศหญิง มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป และมีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ๒๐ ปีขึ้นไป การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่า ครูผู้สอนมีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบการใช้หลักธรรมาภิบาล ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่า มีการใช้หลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ การนำหลักการและแนวการบริหารสถานศึกษาที่เหมาะสม และสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานทั้ง ๖ งานของสถานศึกษาเป็นอย่างดี มีความเหมาะสมในระดับมากและมากที่สุด^{๘๐}

^{๗๘} พระพัฒนศักดิ์ ฐิตวิริโย (ทวีร่าง), “การบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ในเขตอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).*

^{๗๙} ดิเรก สายศิริวิทย์, “บทบาทของผู้บริหารในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๖”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕).*

^{๘๐} นางสาวอรทัย แสงทอง, “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาสถานศึกษาในเขตตลิ่งชัน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).*

วัฒนา ธงภักดิ์ ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานธุรการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มประชากรที่ศึกษาคือผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายธุรการ จำนวน ๑๒๘ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีการบริหารงานธุรการอยู่ในระดับมาก ได้แก่งานพัสดุ งานสารบรรณ ปฏิบัติได้ตามระเบียบ งานการเงิน และบัญชีมีระบบรับจ่ายถูกต้องเป็นปัจจุบัน และปัญหาในการบริหารงานธุรการ อยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบไม่เพียงพอ^{๕๑}

อรรถัย แสงทอง ได้ศึกษาเรื่อง หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร :กรณีศึกษาสถานศึกษาในเขตตลิ่งชัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งเป็นครูผู้สอนและเป็นเพศหญิง มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป และมีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ๒๐ ปีขึ้นไป การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่า ครูผู้สอนมีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบการใช้หลักธรรมาภิบาล ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่า มีการใช้หลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ การนำหลักการและแนวการบริหารสถานศึกษาที่เหมาะสม และสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานทั้ง ๖ งานของสถานศึกษาเป็นอย่างดี มีความเหมาะสมในระดับมากและมากที่สุด^{๕๒}

สรุปได้ว่า จากงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา ทั้ง ๔ ด้าน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป และมีปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนตามขนาดขององค์กรมากน้อยแต่ละโรงเรียนตามลำดับ

^{๕๑}วัฒนา ธงภักดิ์, การบริหารงานธุรการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ, กรุงเทพมหานคร: **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔).

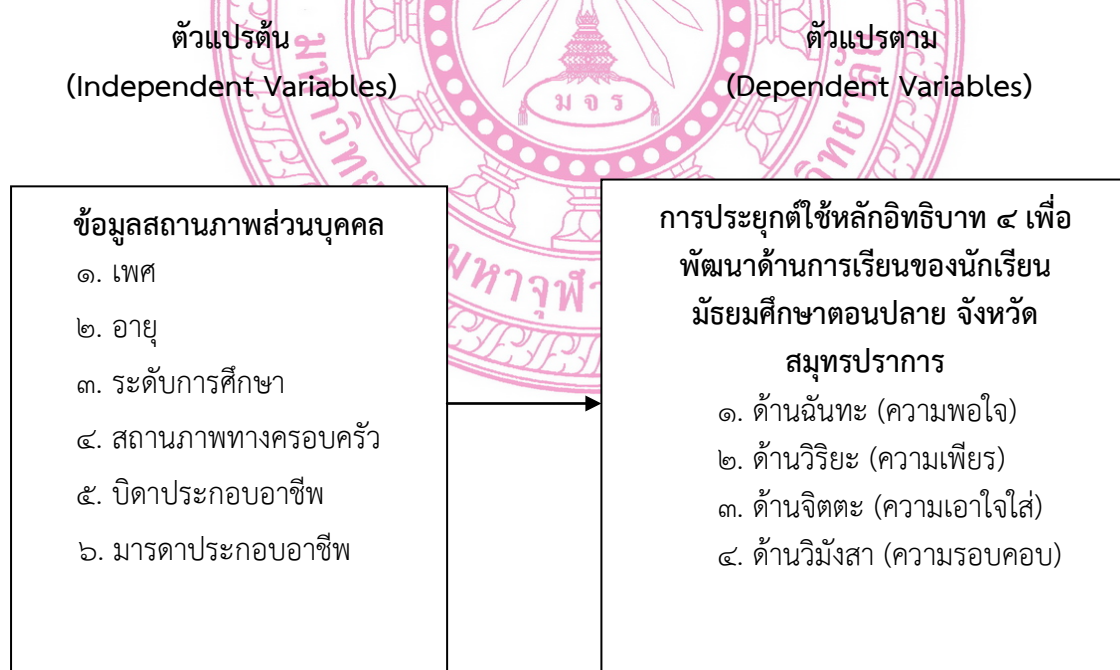
^{๕๒}อรรถัย แสงทอง, “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาสถานศึกษาในเขตตลิ่งชัน”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาด้านการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอลำปาง จังหวัดสมุทรปราการ” ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพทางครอบครัว บิดาประกอบอาชีพ มารดาประกอบอาชีพ

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ซึ่งได้อธิบายเป็นกรอบแสดงความสัมพันธ์ของทั้ง ๒ ตัวแปร เพื่อให้ความเข้าใจที่ชัดเจนตามแผนภาพที่ ๒.๕ ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๒.๕ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอริยาบท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๑,๗๑๒ คน จากนั้นเปิดตารางสำเร็จรูปของทาโร่ ยามาเน่^๑ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๑๗ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีลำดับขั้นตอนในการสร้างดังนี้

๓.๓.๑ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอริยาบท ๔ และโรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ แล้วกำหนดเป็นกรอบให้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ทำการวิจัย

๓.๓.๒ กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสอบถาม

๓.๓.๓ สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอริยาบท ๔ เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน ตามกรอบปัจจัยที่กำหนดไว้ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

^๑ ธานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพฯ บิสดิเนซซอร์แอนด์ดี, ๒๕๕๑), หน้า ๔๙.

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ จากพระไตรปิฎก หนังสือเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วกำหนดเป็นกรอบ ปัจจัยให้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ทำการวิจัย

๒) สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ฝายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ ตามกรอบปัจจัยที่กำหนดไว้ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพทางครอบครัว บิดาประกอบอาชีพ มารดาประกอบอาชีพ มีลักษณะเป็นแบบปลายปิดให้เลือกตอบ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ฝายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่าของลิเคิร์ต (Rating Scale) แบ่งระดับในการวัดออกเป็น ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ลักษณะของแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

คะแนน ๕ หมายถึง ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนน ๔ หมายถึง ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก

คะแนน ๓ หมายถึง ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลาง

คะแนน ๒ หมายถึง ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อย

คะแนน ๑ หมายถึง ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อยที่สุด

สำหรับวัดค่าตัวแปรทั้งหมด โดยได้ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อความที่เป็นข้อความเชิงบวก (Positive) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกำหนดการวัดค่าตัวแปร ซึ่งเป็นการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของแบบสอบถาม โดยใช้หลักทางคณิตศาสตร์ 0.51 ขึ้นไปปัดเป็นเลขจำนวนเต็ม เกณฑ์ที่ใช้เป็นดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง $4.51 - 5.00$ หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง $3.51 - 4.50$ หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง $2.51 - 3.50$ หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง $1.51 - 2.50$ หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง $1.00 - 1.50$ หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักกฏีบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบโดยเสรี

๓) นำแบบสอบถามที่สร้างแล้วไปหาคุณภาพต่อไป

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามลำดับ ดังนี้

๑) ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมและดำเนินงาน

๒) นำผลการศึกษาจากข้อ ๑ มาสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากนั้นนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาจำนวน 5 ท่าน ได้ตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง (ดังรายชื่อในภาคผนวก ข) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาความสอดคล้องของแบบสอบถามที่ได้นิยามไว้ในแต่ละตอน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Item - Objective Congruence)

๓) นำร่างแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาทำการตรวจวิจารณ์ แก้ไข เสนอแนะ ปรับปรุง เพื่อความเหมาะสมและความถูกต้องของแบบสอบถาม

๔) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อ ๓ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) และความครอบคลุมของเนื้อหา จากนั้นนำไปหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าตั้งแต่ ๑.๐๐ ขึ้นไป จากข้อคำถามทั้งหมดจำนวน ๓๕ ข้อ ใช้ได้จำนวน ๓๕ ข้อ ซึ่งข้อคำถามที่ใช้ได้มีค่า IOC อยู่ในช่วง ๑.๐๐

๕) นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดสอบความเชื่อถือ โดยทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในตำบลลำลูกกา จำนวน ๓๐ คน จากนั้นวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๒๕ ซึ่งแสดงผลไว้อย่างละเอียดในภาคผนวก ค

๖) จากนั้นจึงได้จัดพิมพ์แบบสอบถามที่ผ่านการหาค่าความเชื่อมั่นแล้ว เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงต่อไป

๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อแจ้งผู้อำนวยการโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ฝายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ ขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

๒. ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง จำนวน ๓๑๗ ฉบับ โดยให้เวลานักเรียนได้ตอบอย่างเสรี และได้รับแบบสอบถามคืนมาจำนวน ๓๑๗ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐
๓. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

๑. ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยการหา ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

๒. ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ฝายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ วิเคราะห์โดยการหา ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓. ทดสอบสมมติฐาน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ฝายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ วิเคราะห์โดยการทดสอบที (t-test) ในกรณีสองตัวแปร และและการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) และในกรณีที่พบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓ กลุ่มขึ้นไป ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)^๒

๔. ข้อมูลปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ฝายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการได้จากแบบสอบถามวิเคราะห์โดยการเขียนความเรียง

^๒ชูศรี วงศ์รัตน์, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิต, ๒๕๔๑), หน้า ๗๕.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาด้านการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” ผู้วิจัยได้ทำการแจกแบบสอบถาม จำนวน ๓๕๐ ฉบับ ได้รับตอบกลับคืนทั้งสิ้น ๓๑๗ ฉบับ เมื่อรวบรวมข้อมูลแล้วได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

๔.๒ ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้

n แทน จำนวนกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

\bar{X} แทน ค่าคะแนนเฉลี่ย

S.D. แทน ค่าความเบี่ยง

t แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t = distribution

df แทน ชั้นของความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)

* แทน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** แทน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

๔.๒ ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเสนอลำดับขั้นการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ การวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคลบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพทางครอบครัว บิดาประกอบอาชีพ มารดาประกอบอาชีพเป็นคำถามแบบปลายปิดให้เลือกตอบ จำนวน ๖ ข้อ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาด้านการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ฝายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา มีลักษณะ

เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๕๑ จังหวัดบุรีรัมย์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบโดยเสรี

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ ๔.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = ๓๑๗)

สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๑๓๖	๔๒.๙๐
หญิง	๑๘๑	๕๗.๑๐
๒. อายุ		
๑๕ - ๑๖ ปี	๑๔๘	๔๖.๖๙
๑๗ - ๑๘ ปี	๑๖๙	๕๓.๓๑
๓. สถานภาพทางครอบครัว		
อยู่กับพ่อแม่	๑๗๑	๕๓.๙๔
อยู่กับพ่อ	๓๕	๑๑.๐๔
อยู่กับแม่	๘๙	๒๘.๐๘
อื่น ๆ เช่น อยู่กับ ลุง ป้า ปู่ ย่า ตา ยาย ฯลฯ	๒๒	๖.๙๔
๔. บิตาประกอบอาชีพ		
รับราชการ	๕๗	๑๗.๙๘
ค้าขาย	๖๓	๑๙.๘๗
รับจ้าง	๑๘๕	๕๘.๓๖
อื่นๆ เช่น ธุรกิจส่วนตัว ฯลฯ	๑๒	๓.๗๙

๕. มารดาประกอบอาชีพ

รับราชการ	๖๔	๒๐.๑๙
ค้าขาย	๗๒	๒๒.๗๑
รับจ้าง	๑๔๓	๔๕.๑๑
อื่นๆ เช่น ธุรกิจส่วนตัว แม่บ้าน ฯลฯ	๓๘	๑๑.๙๙
รวม	๓๑๗	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ ผู้ตอบถามสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๘๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๑๐ ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงที่สุด รองลงมาเป็นเพศชายจำนวน ๑๓๖ คนคิดเป็นร้อยละ ๔๒.๙๐ มีอายุอยู่ในช่วง ๑๗ - ๑๘ ปี จำนวน ๑๖๙ คนคิดเป็นร้อยละ ๕๓.๓๑ คนซึ่งเป็นจำนวนที่สูงที่สุด รองลงมาอายุ ๑๕-๑๖ ปีจำนวน ๑๔๘ คนคิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖๙ สถานภาพครอบครัวคืออยู่กับพ่อแม่ จำนวน ๑๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๙๔ เป็นจำนวนที่สูงที่สุด รองลงมาอาศัยอยู่กับแม่ จำนวน ๘๙ คนคิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐๘ บิดาประกอบอาชีพรับจ้าง จำนวน ๑๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๓๖ และมารดาประกอบอาชีพรับจ้าง จำนวน ๑๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๑๑ ตามลำดับ

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๕ ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตามความคิดเห็นของนักเรียนแต่ละด้าน ประกอบด้วย ๔ ด้านได้แก่ ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ ด้านวิริยะ ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม

(n = ๓๑๗)

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ
๑. ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๑๑	๐.๙๐	มาก
๒. ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๐๒	๐.๙๑	มาก
๓. ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๐๗	๐.๙๐	มาก
๔. ด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๐๘	๐.๙๕	มาก
รวม	๔.๐๗	๐.๙๒	มาก

ตารางที่ ๔.๒ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (๔.๐๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมากเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบ ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ และด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ

(n = ๓๑๗)

ด้านฉันทะ : ความพอใจ และความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ
๑. นักเรียนพอใจที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ตรงกับความรู้ความสามารถ	๓.๙๘	๐.๙๘	มาก
๒. นักเรียนยินดีให้คำปรึกษาแก่เพื่อน	๔.๐๕	๐.๘๗	มาก
๓. เมื่อมีผู้กล่าวถึงโรงเรียนที่นักเรียนอยู่ในทางที่ไม่ถูกต้องหรือเหมาะสม ท่านรับชี้แจงทันที	๔.๐๘	๐.๘๕	มาก
๔. นักเรียนพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ นอกเหนือจากงานที่ได้รับมอบหมาย	๔.๑๒	๐.๘๑	มาก
๕. นักเรียนมีความยินดีทำงานอย่างเต็มความสามารถเมื่ออาจารย์มอบหมาย	๔.๑๕	๐.๙๐	มาก
๖. นักเรียนคิดว่าการทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ งานจะออกมาเป็นอย่างไรก็พอใจเสมอ	๔.๒๐	๐.๙๓	มาก
๗. นักเรียนพร้อมที่จะรับคำแนะนำ หรือคำติชม ในงานที่รับผิดชอบ	๔.๑๘	๐.๙๕	มาก
รวม	๔.๑๑	๐.๙๐	มาก

ตารางที่ ๔.๓ แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก (๔.๑๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงจากมากไปหาน้อย คือนักเรียนคิดว่าการทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ งานจะออกมาเป็นอย่างไรก็พอใจเสมอซึ่งเป็นจำนวนที่สูงที่สุด รองลงมานักเรียนพร้อมที่จะรับคำแนะนำ หรือคำติชมในงานที่รับผิดชอบ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิริยะ: ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบ

(n = ๓๑๗)

ด้านวิริยะ: ความขยันหมั่นเพียร ในการพัฒนาความรับผิดชอบ	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ
๑. นักเรียนมีความตั้งใจในการเรียนอยู่เสมอ	๔.๐๑	๐.๘๗	มาก
๒. นักเรียนทำงานเสร็จสมบูรณ์ตามแผนงานที่ได้รับมอบหมาย	๓.๙๗	๐.๘๘	มาก
๓. งานที่นักเรียนรับผิดชอบแม้จะมีอุปสรรคนักเรียนพยายามที่จะปฏิบัติจนสำเร็จ	๔.๐๕	๐.๙๐	มาก
๔. นักเรียนยินดีเสียสละเวลาส่วนตัวเพื่อปฏิบัติงานส่วนรวมที่ค้างค้ำ	๓.๙๖	๐.๙๓	มาก
๕. หากมีงานมอบที่ต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนเกินเวลาเลิกเรียนนักเรียนยินดีอุทิศเวลาให้กับงานด้วยความเต็มใจ	๓.๙๙	๐.๙๕	มาก
๖. เมื่อได้รับมอบหมายงานจากอาจารย์ประจำชั้นนักเรียนจะรีบปฏิบัติหน้าที่นั้นโดยทันที	๔.๐๖	๐.๙๖	มาก
๗. นักเรียนสนใจเข้ารับการฝึกอบรม หรือเรียนเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มศักยภาพในวิชาที่ตนเองสนใจ	๔.๐๘	๐.๙๑	มาก
รวม	๔.๐๒	๐.๙๑	มาก

ตารางที่ ๔.๔ แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชาสถาลัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบอยู่ในระดับมาก (๔.๐๒) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยนักเรียนสนใจเข้ารับการฝึกอบรม หรือเรียนเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มศักยภาพในวิชาที่ตนเองสนใจเป็นจำนวนที่สูงที่สุด รองลงมาเมื่อได้รับมอบหมายงานจากอาจารย์ประจำชั้นนักเรียนจะรีบปฏิบัติหน้าที่นั้นโดยทันที ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้
 หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาด้านการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
 จังหวัดสมุทรปราการ ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ
 (n = ๓๑๗)

ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ
๑. นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในวิชาที่เรียนเป็นอย่างดี	๔.๐๑	๐.๙๐	มาก
๒. นักเรียนตรวจความเรียบร้อยของงานทุกครั้ง อยู่เสมอ	๔.๑๓	๐.๙๘	มาก
๓. ในการปฏิบัติงานของนักเรียนต้องใช้สมาธิ ทักษะและขยันอย่าง มาก	๓.๙๖	๐.๙๖	มาก
๔. นักเรียนเอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมายอย่างดีและสม่ำเสมอ	๔.๑๑	๐.๘๙	มาก
๕. นักเรียนถือว่าความรับผิดชอบต่อหน้าที่เป็นสิ่งที่จำเป็น	๔.๐๕	๐.๗๒	มาก
๖. การตรงต่อเวลาและการรักษาเวลาในการเข้าเรียนเป็นสิ่งจำเป็น	๔.๑๕	๐.๙๕	มาก
๗. ในการเรียน เมื่อเกิดกรณีที่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง นักเรียนจะขอคำแนะนำจากอาจารย์เสมอ	๔.๐๘	๐.๘๗	มาก
รวม	๔.๐๗	๐.๙๐	มาก

ตารางที่ ๔.๕ แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชาสถาย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก (๔.๐๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยนักเรียนตรวจความเรียบร้อยของงานทุกครั้งอยู่เสมอเป็นจำนวนที่สูงที่สุด รองลงมานักเรียนเอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมายอย่างดีและสม่ำเสมอ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบ

(n = ๓๑๗)

ด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบ	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ
๑. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในรายวิชาและสามารถจัดการปัญหาได้ดี	๔.๑๗	๐.๙๘	มาก
๒. โรงเรียนของนักเรียนมีการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นและวางแผนการปฏิบัติงานต่างๆ ร่วมกันเสมอ	๔.๑๑	๐.๙๑	มาก
๓. นักเรียนยึดประโยชน์ของส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว	๔.๑๒	๐.๙๓	มาก
๔. นักเรียนรับฟังปัญหาจากเพื่อนเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุง ในการแก้ปัญหา	๔.๐๓	๐.๙๕	มาก
๕. นักเรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างรอบคอบและป้องกันความผิดพลาดเสมอ	๔.๐๗	๐.๙๔	มาก
๖. นักเรียนปฏิบัติงานด้วยเหตุผล ใช้หลักความถูกต้องมากกว่าความรู้สึกส่วนตัว	๔.๑๐	๐.๙๗	มาก
๗. นักเรียนมีการทำสรุปการปฏิบัติงานทุกครั้งอยู่เสมอ	๓.๙๗	๐.๙๕	มาก
รวม	๔.๐๘	๐.๙๕	มาก

ตารางที่ ๔.๖ แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบอยู่ในระดับมาก (๔.๐๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยที่นักเรียนยึดประโยชน์ของส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตัวเป็นข้อที่สูงที่สุด รองลงมาโรงเรียนของนักเรียนมีการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นและวางแผนการปฏิบัติงานต่างๆ ร่วมกันเสมอ ตามลำดับ

๔.๓ การเปรียบเทียบการศึกษาวเคราะห์ระดับของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ

การเปรียบเทียบการศึกษาวเคราะห์ระดับของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพทางครอบครัว อาชีพของบิดา และอาชีพของมารดา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ ๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๗

ตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียน ต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามเพศ

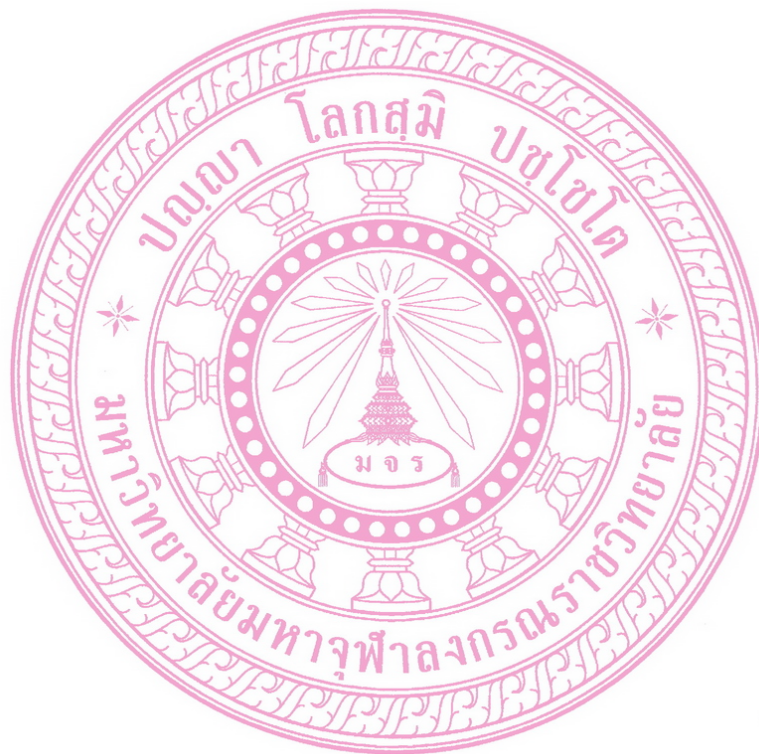
(n = ๓๑๗)

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ	เพศ				t	Sig.
	ชาย		หญิง			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๓.๙๔	๐.๘๔	๔.๑๕	๐.๙๔	-๑.๔๓	๐.๐๕*
๒. ด้านวิริยะ: ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๓.๘๘	๐.๘๗	๔.๑๖	๐.๙๕	-๒.๓๙	๐.๐๑*
๓. ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๓.๙๗	๐.๙๕	๔.๒๐	๐.๘๖	-๒.๓๗	๐.๐๓*
๔. ด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๐๑	๐.๙๗	๔.๒๑	๐.๙๑	-๑.๙๘	๐.๐๑*
รวม	๓.๙๕	๐.๙๑	๔.๑๘	๐.๙๒	-๒.๔๗	๐.๐๐*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗ แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่มีเพศที่ต่างกันมีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่านักเรียนที่มีเพศที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียน ในแต่ละด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นั่นคือ นักเรียนเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมากกว่าเพศชาย ในทุกด้านได้แก่ ฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ ด้านวิริยะ: ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบ ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ และด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบ

สมมติฐานที่ ๒ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๘

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียน ต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามอายุ

(n = ๓๑๗)

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ	อายุ				T	Sig.
	๑๓ - ๑๕ ปี		๑๖ ปีขึ้นไป			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๓.๙๗	๐.๘๗	๔.๑๕	๐.๙๗	-๓.๒๘	๐.๐๒*
๒. ด้านวิริยะ: ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๓.๘๙	๐.๘๔	๔.๑๑	๐.๙๖	-๒.๑๕	๐.๐๑*
๓. ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๐๑	๐.๙๐	๔.๑๕	๐.๘๖	-๒.๐๕	๐.๑๐*
๔. ด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๐๒	๑.๐๒	๔.๑๗	๐.๗๙	-๑.๘๙	๐.๐๑*
รวม	๓.๙๗	๐.๙๑	๔.๑๕	๐.๙๐	๒.๓๐	๐.๐๓*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ นักเรียนที่มีอายุที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์จังหวัด สมุทรปราการ โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนที่มีอายุที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนในแต่ละด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นั่นคือ นักเรียนที่มีอายุ ๑๖ ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมากกว่านักเรียนที่มีอายุ ๑๓ - ๑๕ ปี ในด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ ด้านวิริยะ: ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบ ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ และด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบ

สมมติฐานที่ ๓ นักเรียนที่มีสถานภาพทางครอบครัวต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๙

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียน ต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามระดับสถานภาพทางครอบครัว

(n = ๓๑๗)

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ	สถานภาพทางครอบครัว						F	Sig.
	อยู่กับพ่อแม่		อยู่กับพ่อหรืออยู่กับแม่		อื่นๆ เช่นอยู่กับพี่ ปู่ ย่า ฯลฯ			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๐๘	๐.๘๗	๔.๑๗	๐.๙๑	๔.๑๑	๐.๙๒	๑.๑๔	๐.๒๕
๒. ด้านวิริยะ: ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๐๒	๐.๙๓	๔.๐๖	๐.๘๖	๓.๙๗	๐.๙๕	๑๓.๕๗	๐.๐๙
๓. ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๐๗	๐.๗๘	๔.๑๒	๐.๙๔	๓.๙๙	๐.๙๓	๒.๗๔	๐.๐๗
๔. ด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๐๙	๐.๙๘	๔.๑๒	๐.๙๕	๓.๙๙	๐.๘๗	๑๑.๕๒	๐.๑๑
รวม	๔.๐๗	๐.๘๙	๔.๑๒	๐.๙๒	๔.๐๒	๐.๙๒	๓.๙๗	๐.๑๐

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่มีสถานภาพทางครอบครัวที่แตกต่างกันมีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๕๖ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนที่มีสถานภาพทางครอบครัวที่แตกต่างกันมีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียน ในแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ นักเรียนที่มีบิดาประกอบอาชีพต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๐

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียน ต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามการประกอบอาชีพของบิดา (n = ๓๑๗)

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ	บิดาประกอบอาชีพ						F	Sig.
	รับราชการ		ค้าขาย		รับจ้างและอื่นๆ			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๑๕	๐.๘๙	๔.๐๙	๐.๙๖	๔.๑๔	๐.๙๓	๒.๕๓	๐.๐๘
๒. ด้านวิริยะ: ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๐๓	๐.๘๗	๔.๐๘	๐.๘๔	๓.๙๗	๐.๙๕	๓.๓๔	๐.๑๔
๓. ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๑๐	๐.๘๔	๔.๑๓	๐.๙๔	๔.๐๑	๐.๙๐	๑๒.๖๐	๐.๐๙
๔. ด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๑๓	๐.๙๘	๔.๐๖	๐.๙๔	๔.๑๑	๐.๘๗	๑๐.๒๕	๐.๑๓
รวม	๔.๑๐	๐.๙๐	๔.๐๙	๐.๙๒	๔.๐๖	๐.๙๗	๕.๑๘	๐.๑๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ แสดงนักเรียนที่บิดาประกอบอาชีพที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๕ ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนที่บิดาประกอบอาชีพที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียน ในแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ นักเรียนที่มีมารดาประกอบอาชีพต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๑

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียน ต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามการประกอบอาชีพของมารดา

(n = ๓๑๗)

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ	มารดาประกอบอาชีพ						F	Sig.
	รับราชการ		ค้าขาย		รับจ้างและอื่นๆ			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๑๖	๐.๘๘	๔.๐๘	๐.๙๑	๔.๑๓	๐.๙๗	๗.๕๔	๐.๑๔
๒. ด้านวิริยะ: ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๐๖	๐.๙๕	๓.๙๙	๐.๙๗	๔.๐๕	๐.๙๓	๑๒.๓๔	๐.๑๑
๓. ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๐๙	๐.๘๔	๔.๐๕	๐.๘๘	๔.๑๒	๐.๙๑	๙.๑๔	๐.๑๓
๔. ด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบ	๔.๑๐	๐.๙๖	๔.๐๖	๐.๙๕	๔.๑๓	๐.๙๐	๑๐.๔๓	๐.๐๘
รวม	๔.๑๐	๐.๙๑	๔.๐๕	๐.๙๓	๔.๑๑	๐.๙๓	๑๑.๓๘	๐.๑๒

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ นักเรียนที่มีมารดาประกอบอาชีพที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๕ ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนที่มีมารดาประกอบอาชีพที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนในแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน

๔.๓ ผลการศึกษาการทดสอบสมมติฐาน

ผลการศึกษาการทดสอบสมมติฐานที่เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพทางครอบครัว อาชีพของบิดา และอาชีพของมารดา ซึ่งมีรายละเอียดในตารางที่ ๔.๑๒

ตารางที่ ๔.๑๒ ผลศึกษาการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน	t	F	Sig.	ยอมรับ/ ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ ๑ เพศ แตกต่างกัน	-๒.๔๗	-	๐.๐๐	ยอมรับ
สมมติฐานที่ ๒ อายุ แตกต่างกัน	-๒.๓๐	-	๐.๐๓	ยอมรับ
สมมติฐานที่ ๓ สถานภาพทางครอบครัว แตกต่างกัน		๓.๙๗	๐.๐๐	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ ๔ อาชีพบิดา แตกต่างกัน		๕.๑๘	๐.๐๑	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ ๕ อาชีพมารดา แตกต่างกัน		๑๑.๓๘	๐.๐๒	ปฏิเสธ

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผลศึกษาการทดสอบสมมติฐานจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปรายละเอียดดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ ๑ เพศแตกต่างกัน พบว่า นักเรียนที่มีเพศที่ต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ อายุแตกต่างกัน พบว่า นักเรียนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ ไม่แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

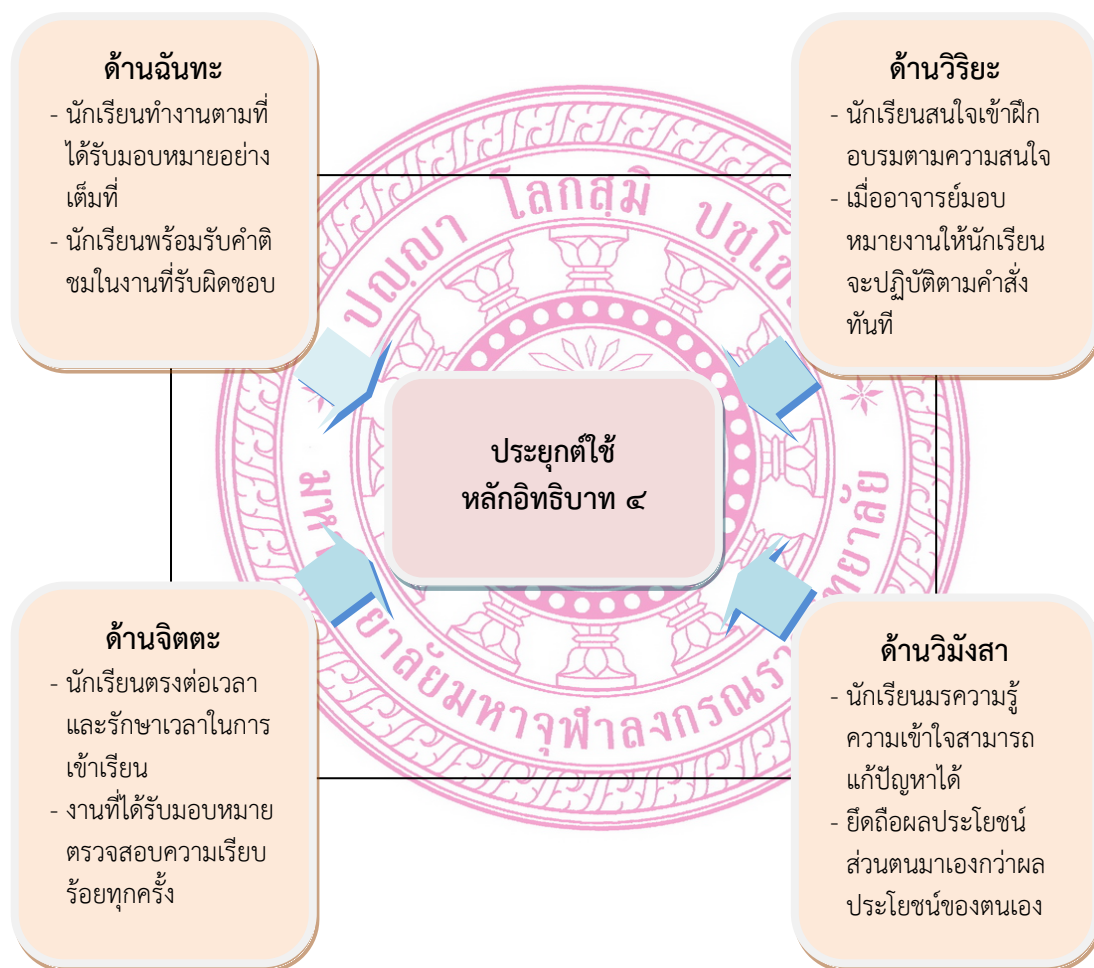
สมมติฐานที่ ๓ สถานภาพทางครอบครัวที่ต่างกัน พบว่า นักเรียนที่มีสถานภาพครอบครัวที่ต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๔ อาชีพบิดาแตกต่างกัน พบว่า นักเรียนที่มีบิดาประกอบอาชีพต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๕ อาชีพมารดาแตกต่างกัน พบว่า นักเรียนที่มีมารดาประกอบอาชีพต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๓ องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ที่ได้จากการศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ ดังแสดงในแผนภาพที่ ๔.๑

แผนภาพที่ ๔.๑ กระบวนการการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ^๑

^๑จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย.

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งได้ดำเนินการทำการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๓๑๗ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไข

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๕ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๘๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๑๐ ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงที่สุด รองลงมาเป็นเพศชายจำนวน ๑๓๖ คนคิดเป็นร้อยละ ๔๒.๙๐ มีอายุอยู่ในช่วง ๑๗ - ๑๘ ปี จำนวน ๑๖๙ คนคิดเป็นร้อยละ ๕๓.๓๑ คนซึ่งเป็นจำนวนที่สูงที่สุด รองลงมาอายุ ๑๕-๑๖ ปีจำนวน ๑๔๘ คนคิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖๙ สถานภาพครอบครัวคืออยู่กับพ่อแม่

จำนวน ๑๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๙๔ เป็นจำนวนที่สูงที่สุดรองลงมาอาศัยอยู่กับแม่ จำนวน ๘๙ คนคิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐๘ บิดาประกอบอาชีพรับจ้าง จำนวน ๑๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๓๖ และ มารดาประกอบอาชีพรับจ้าง จำนวน ๑๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๑๑ ตามลำดับ

๕.๑.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็น

ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียน โรงเรียนราชประชาสามาลัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษก ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตามความคิดเห็นของนักเรียนแต่ละด้าน ประกอบด้วย ๔ ด้านได้แก่ ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนา ความรับผิดชอบ ด้านวิริยะ

๑. ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒. ด้านวิริยะ: ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบ พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิริยะ: ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิริยะ: ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓. ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔. ด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้

หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็น

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาเยาวชน : กรณีศึกษา พระโสภณพัฒนกร (จรัล สิริธมโม) จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพทางครอบครัว อาชีพของบิดา และอาชีพของมารดา ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๕.๑

ตารางที่ ๕.๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

ผลการทดสอบสมมติฐาน	ยอมรับ	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ ๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน	✓	
สมมติฐานที่ ๒ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน	✓	
สมมติฐานที่ ๓ นักเรียนที่มีสถานภาพทางครอบครัวต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน		✓
สมมติฐานที่ ๔ นักเรียนที่มีบิดาประกอบอาชีพต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน		✓
สมมติฐานที่ ๕ นักเรียนที่มีมารดาประกอบอาชีพต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน		✓

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการศึกษาระยะการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีประเด็นในการอภิปรายผลจำแนกเป็นรายด้าน จากการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ในแต่ละด้าน ซึ่งมีทั้งหมด ๔ ด้านได้แก่ ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ ด้านวิริยะ: ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบ ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ ด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านฉันทะ : ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบอยู่ในระดับมากทุกข้อ นั่นคือ นักเรียนคิดว่าการทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ งานจะออกมาเป็นอย่างไรก็พอใจเสมอ นักเรียนพร้อมที่จะรับคำแนะนำ หรือคำติชม ในงานที่รับผิดชอบ นักเรียนมีความยินดีทำงานอย่างเต็มความสามารถเมื่ออาจารย์มอบหมาย นักเรียนพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ นอกเหนือจากงานที่ได้รับมอบหมาย เมื่อมีผู้กล่าวถึงโรงเรียนที่นักเรียนอยู่ในทางที่ไม่ถูกต้องหรือเหมาะสม ท่านรับชี้แจงทันที นักเรียนยินดีให้คำปรึกษาแก่เพื่อนนักเรียนพอใจที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ตรงกับความรู้ความสามารถ จะเห็นได้ว่าจากการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ นักเรียนมีพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่หรืองานที่ได้รับมอบหมายเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ปัญหา ใช้บางอย่าง ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท ๔ มี ๒ นัย คือ นัยแห่งพระสูตรและนัยแห่งพระอภิธรรมจะแสดงหนักไปทางโลกุตระ ในที่นี้เป็นการแสดงตามนัยแห่งพระสูตร ความหมายของอิทธิบาทมีดังนี้ ความพอใจ การทำความพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำ ความฉลาด ความพอใจในธรรม นี้เรียกว่า ฉันทะ ความปรารถนาความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดุสาหะ ความอดทน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยอินทรีย์ วิริยผละ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า วิริยะ จิต มโน มานัส วิญญานธาตุ นี้เรียกว่า จิต ปัญญา กิริยาที่รู้

ชัด ความไม่หลงความวิจยธรรม สัมมาทิฎฐิ นี้เรียกว่า วิมังสา^๑ และสอดคล้องกับข้อค้นพบของพระสุพิตร เขมวีโร (บุญบรรล) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้อธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาล : กรณีศึกษา เทศบาลเมืองลัดหลวง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า พนักงานเทศบาลเมืองลัดหลวง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้อธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาล เทศบาลเมืองลัดหลวง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พนักงานเทศบาลเมืองลัดหลวง มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาล อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านโดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านฉันทะ และด้านวิมังสา^๒

๒. ด้านวิริยะ: ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิริยะ: ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิริยะ: ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบอยู่ในระดับมากทุกข้อ นั่นคือ นักเรียนสนใจเข้ารับการฝึกอบรม หรือเรียนเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มศักยภาพในวิชาที่ตนเองสนใจ เมื่อได้รับมอบหมายงานจากอาจารย์ประจำชั้นนักเรียนจะรีบปฏิบัติหน้าที่นั้นโดยทันที งานที่นักเรียนรับผิดชอบแม้จะมีอุปสรรคนักเรียนพยายามที่จะปฏิบัติงานจนสำเร็จ งานที่นักเรียนรับผิดชอบแม้จะมีอุปสรรคนักเรียนพยายามที่จะปฏิบัติงานจนสำเร็จ นักเรียนมีความตั้งใจในการเรียนอยู่เสมอ หากมีงานมอบที่ต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนเกินเวลาเลิกเรียน นักเรียนยินดีอุทิศเวลาให้กับงานด้วยความเต็มใจ และนักเรียนทำงานเสร็จสมบูรณ์ตามแผนงานที่ได้รับมอบหมาย และนักเรียนยินดีเสียสละเวลาส่วนตัวเพื่อปฏิบัติงานส่วนรวมที่คั่งค้าง จะเห็นได้ว่าจากการใช้หลักอธิบาท ๔ ด้านวิริยะ นักเรียนมีความขยันทำงานและการบ้านเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาสุณันท์ กิตติสัทโท (สายพิมพ์พงษ์) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อธิบาท ๔ ในการทำงาน ศึกษากรณีผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาตำบลเกวียน จังหวัดนครราชสีมา” ผลการศึกษาพบว่า ธรรมะที่เรียกว่า อธิบาท ๔ เป็นธรรมะที่แสดงให้เห็นถึงหลักการการทำงานให้บรรลุความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้และ

^๑ ปัญญา ใช้บางยาง, ธรรมาธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๕๐.

^๒ พระสุพิตร เขมวีโร (บุญบรรล), “การประยุกต์ใช้อธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาล : กรณีศึกษา เทศบาลเมืองลัดหลวง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

สามารถนำไปใช้ในการประกอบกิจการและอาชีพได้ทุกประเภทส่วน ผลจากการศึกษาในพื้นที่ตำบล
ด่านเกวียนของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา นั้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างชาวตำบล
เกวียนได้ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการทำงานครบทุก ๔ องค์ประกอบ คือ มีความพึงพอใจ มีความรักใน
อาชีพการงาน (ฉันทะ) มีความขยันหมั่นเพียรมุ่งมั่น (วิริยะ) มีการเอาใจใส่ดูแล (จิตตะ) และมีการ
พิจารณาหาช่องทางในการปฏิบัติงานให้เหมาะสม (วิมังสา) ซึ่งผลจากการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔
ทำให้ชาวตำบลเกวียนได้ทำงานในอาชีพที่ตนเองรักอย่างต่อเนื่อง และนำมาซึ่งความสำเร็จในกิจการ
งานอาชีพ และกลุ่มคนที่เลิกหรือหยุดกิจการนั้นมักบ่งพร่องในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ข้อใด
ข้อหนึ่งโดยเฉพาะข้อที่ ๑-๒และเมื่อวิเคราะห์ถึงกลุ่มที่มีพื้นฐานอาชีพ (ความรู้ต่างกัน) ก็พบว่าทั้ง ๓
กลุ่ม สามารถประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดีทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัวในการ
ทำงาน และสอดคล้องกับข้อค้นพบของบุญมี บุญเอี่ยม ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศึกษาการนำอิทธิบาท
๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยการบินแห่งประเทศไทย
จำกัด ผลการวิจัย พบว่า การนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบิน
ภูเก็ต โดยภาพรวม และรายองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้พนักงานศูนย์ควบคุมการบิน
ภูเก็ต มีการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จโดยอาศัยแรงจูงใจภายนอก และใช้
อิทธิบาท ๔ มากน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน วิธินำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ คือต้องสร้างฉันทะให้เกิดขึ้น
ในใจของตนเป็นเบื้องต้นก่อน เพื่อให้เกิดความชอบหรืออยากที่จะทำงาน นั้น ๆ จากนั้นต้องใช้วิริยะ
คือ ความเพียรพยายาม ความอดทนในการต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จตาม
เป้าหมาย ในขณะที่ทำงานต้องมีจิตตะ คือ ความตั้งใจหรือเอาใจใส่ มีความรับผิดชอบต่องานที่ทำ
เพื่อให้ได้ผลงานที่ดีมีคุณภาพ และสุดท้ายต้องใช้วิมังสา คือ การพิจารณาไตร่ตรองงานที่ทำอย่าง
รอบคอบ มีการตรวจสอบข้อบกพร่องจากการทำงานแล้วหาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นในครั้งต่อ ๆ ไป
เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงสุด และสอดคล้องกับข้อค้นพบของไพบุลย์ ตั้งใจ ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอม
พาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า การเปรียบเทียบ
ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอมือง จังหวัด
สมุทรปราการ ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ฝ่ายที่สังกัด และ
ประสบการณ์ทำงาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน
บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน
จึงไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพใน
การปฏิบัติงาน ได้แก่ รายได้ยังไม่เพียงพอ สภาพแวดล้อมยังไม่ค่อยสะอาด สวัสดิการยังไม่ครอบคลุม
เทคโนโลยีในด้านงานเอกสารยังไม่ดีพอ สถานที่จอดรถน้อย และยังคงเสียค่าที่จอดรถ ความล่าช้าด้าน
เอกสาร การให้คำปรึกษากับลูกค้ายังไม่ดีเท่าที่ควร และเจ้าหน้าที่ยังไม่เพียงพอ ดังนั้นแนวทางการนำ
หลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแอมพาน
อินดัสตรี จำกัด อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ สามารถพิจารณาได้ ๔ ด้าน โดยการพัฒนาด้าน

ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานให้ดียิ่งขึ้น^๓

๓. ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านจิตตะ : ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมากทุกข้อ นั่นคือ การตรงต่อเวลาและการรักษาเวลาในการเข้าเรียนเป็นสิ่งจำเป็น นักเรียนตรวจความเรียบร้อยของงานทุกครั้ง อยู่เสมอ นักเรียนเอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมายอย่างดีและสม่ำเสมอ นักเรียนถือว่าความรับผิดชอบต่อหน้าที่เป็นสิ่งจำเป็น ในการเรียน เมื่อเกิดกรณีที่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง นักเรียนจะขอคำแนะนำจากอาจารย์เสมอ นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในวิชาที่เรียนเป็นอย่างดี และในการปฏิบัติงานของนักเรียนต้องใช้สมาธิ ทักษะและขยันอย่างมาก จะเห็นได้ว่าจากการใช้หลักอิทธิบาท ๔ จิตตะ นักเรียนมีความเอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมายเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับบุญมี บุญเอี่ยม ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ผลการวิจัย พบว่า การนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต โดยภาพรวม และรายองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้พนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต มีการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จโดยอาศัยแรงจูงใจภายนอก และใช้อิทธิบาท ๔ มากน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน วิธีนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ คือต้องสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นในใจของตนเป็นเบื้องต้นก่อน เพื่อให้เกิดความชอบหรืออยากที่จะทำงาน นั้น ๆ จากนั้นต้องใช้วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม ความอดทนในการต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จตามเป้าหมาย ในขณะที่ทำงานต้องมีจิตตะ คือ ความตั้งใจหรือเอาใจใส่ มีความรับผิดชอบต่องานที่ทำ เพื่อให้ได้ผลงานที่ดีมีคุณภาพ และสุดท้ายต้องใช้วิมังสา คือ การพิจารณาไตร่ตรองงานที่ทำอย่างรอบคอบ มีการตรวจสอบข้อบกพร่องจากการทำงานแล้วหาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นในครั้งต่อ ๆ ไป เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงสุด^๔

^๓ ไพบูลย์ ตั้งใจ, “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอนด์สตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^๔ บุญมี บุญเอี่ยม, “ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๔).

๔. ด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิมังสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบอยู่ในระดับมากทุกข้อ นั่นคือ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในรายวิชาและสามารถจัดการปัญหาได้ดี นักเรียนยึดประโยชน์ของส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว โรงเรียนของนักเรียนมีการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นและวางแผนการปฏิบัติงานต่างๆ ร่วมกันเสมอ นักเรียนปฏิบัติงานด้วยเหตุผล ใช้หลักความถูกต้องมากกว่าความรู้สึกส่วนตัว นักเรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างรอบคอบและป้องกันความผิดพลาดเสมอ นักเรียนรับฟังปัญหาจากเพื่อนเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุง ในการแก้ปัญหา นักเรียนมีการทำสรุปการปฏิบัติงานทุกครั้งอยู่เสมอจะเห็นได้ว่าจากการใช้หลักหลักอิทธิบาท ๔ วิมังสา นักเรียนมีความรับผิดชอบเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งสอดคล้องกับ บุญมี บุญเยี่ยม ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ผลการวิจัย พบว่า การนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต โดยภาพรวม และรายองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้พนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต มีการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จโดยอาศัยแรงจูงใจภายนอก และใช้อิทธิบาท ๔ มากน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะของงานวิธีนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ คือต้องสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นในใจของตนเป็นเบื้องต้นก่อน เพื่อให้เกิดความชอบหรืออยากที่จะทำงาน นั้น ๆ จากนั้นต้องใช้วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม ความอดทนในการต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จตามเป้าหมาย ในขณะที่ทำงานต้องมีจิตตะ คือ ความตั้งใจหรือเอาใจใส่ มีความรับผิดชอบต่องานที่ทำ เพื่อให้ได้ผลงานที่ดีมีคุณภาพ และสุดท้ายต้องใช้อิทธิบาท ๔ คือ การพิจารณาไตร่ตรองงานที่ทำอย่างรอบคอบ มีการตรวจสอบข้อบกพร่องจากการทำงานแล้วหาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นในครั้งต่อ ๆ ไป เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงสุด^๕ และสอดคล้องกับข้อค้นพบของสิทธิชัย เดชาสิทธิ์ ได้ศึกษาเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการเพศชายและเพศหญิง มีผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับสูง ส่วนระดับการศึกษาทั้งต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับสูง สำหรับข้าราชการเพศชายและเพศหญิง มีผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน

^๕บุญมี บุญเยี่ยม, “ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔).

กัน และข้าราชการที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี และระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เฉพาะด้านวิมังสา ส่วนผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรี มีผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกันในทุกด้าน^๖

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอลำปาง จังหวัดสมุทรปราการ

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอลำปาง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพทางครอบครัว อาชีพของบิดา และอาชีพของมารดา พบว่า นักเรียนที่มีเพศ และอายุ ที่แตกต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอลำปาง จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และนักเรียนที่มีสถานภาพครอบครัว อาชีพบิดา และอาชีพมารดา ที่แตกต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอลำปาง จังหวัดสมุทรปราการ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาอำไพ อธิปัตโต ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยม จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยมมีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการบริหารงานตามธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามบุคลากรที่มีเพศต่างกัน ที่มีอายุต่างกัน มีตำแหน่งแตกต่างกัน ประสบการณ์การทำงานต่างกัน และมีระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันทุกด้านจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านหลักนิติธรรม ผู้บริหารไม่ควรเลือกใช้ งาน เลือกปฏิบัติในแต่ละบุคคล ผู้บริหารควรบริหารงานด้วยหลักเหตุผล ด้านหลักคุณธรรม ควรยกเลิกระบบอุปถัมภ์ และพิจารณาตามผลงานและความสามารถ หลักความโปร่งใส ควรมีการตรวจสอบได้ในทุกกรณี ควรมีการบริหารงานอย่างโปร่งใส ไม่มีการทุจริตคอร์รัปชัน ด้านหลักมีส่วนร่วม

^๖ สิทธิชัย เดชาสิทธิ์, “ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

ร่วม ควรให้บุคลากรหรือข้าราชการมีส่วนร่วมในการเลื่อนตำแหน่งกับผู้บังคับบัญชา ด้านหลักความรับผิดชอบ ควรที่จะมอบหมายงานในหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน และเหมาะสมกับตำแหน่งงาน ควรช่วยกันรับผิดชอบทรัพย์สินของหน่วยงาน ด้านหลักความคุ้มค่า ผู้บริหารควรยึดหลักการบริหารธรรมาภิบาลอยู่เสมอ การปฏิบัติงานควรยึดหลักความไม่ประมาทเพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน^๗

๕.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ

ปัญหาและอุปสรรค

๑. นักเรียนจะยินดีให้คำปรึกษาแก่เพื่อนที่สนิท ส่วนเพื่อนที่ไม่สนิทก็จะไม่ค่อยกล้าให้คำแนะนำ
๒. มีนักเรียนไม่ค่อยเสียสละเวลาส่วนตัวเพื่อปฏิบัติงานส่วนรวมที่
๓. ในปัจจุบันอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น โทรศัพท์มือถือ อุปกรณ์สื่อสารต่าง รวมทั้งเกม เป็นสิ่งที่ทำให้นักเรียนไม่ค่อยมีสมาธิในการปฏิบัติงาน
๔. มีนักเรียนบางคนรับไม่ค่อยฟังปัญหาจากเพื่อนเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุง ในการแก้ปัญหา

ข้อเสนอแนะ

๑. จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อสร้างความสนิทสนม และพยายามเปลี่ยนกลุ่มบ่อยๆ นักเรียนจะได้รู้จักกันอย่างทั่วถึง
๒. ใช้กิจกรรมที่ฝึกการทำงานเป็นทีมบ่อย เพื่อฝึกการเสียสละ
๓. ต้องมีข้อตกลงระหว่างนักเรียนถ้าทำงานเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงจะให้เล่น
๔. ฝึกให้นักเรียนรับฟังปัญหาจากเพื่อนและนำข้อมูลมาปรับปรุง ในการแก้ไขปัญหาและประยุกต์ใช้ให้เข้ากับชีวิตประจำวัน

^๗ พระมหาลำพึง ธีรปณฺโญ, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศ มัชฌิม จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (การบริหารจัดการคณะสงฆ์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรมีกิจกรรมกลุ่มสำหรับนักเรียน
๒. ควรมีการมอบหมายให้นักเรียนทำงานเป็นทีม
๓. มีการฝึกให้นักเรียนรู้จักการแก้ไขปัญหาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ สำหรับวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาดังต่อไปนี้

๑. ควรจะทำการศึกษการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภออื่นๆ ในจังหวัดสมุทรปราการ
๒. ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ กับ อำเภออื่นๆ ในจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อหาความแตกต่างและนำมาพัฒนาวิธีการสอนนักเรียนต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กานต์ กุณาศล. **การประณวีย์**. กาญจนบุรี : สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี, ๒๕๔๒.

กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล**.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖.

กิตติมา ปรีดีติลภ. **การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : อักษรพิพัฒน์,

๒๕๔๒. คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สำนักงาน **แผนพัฒนา**

เศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙. กรุงเทพมหานคร :

สำนักงานคณะกรรมการ **พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม** แห่งชาติ, ๒๕๔๕.

จันทรานี สงวนนาม. **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์ , ๒๕๔๕.

ชูศรี วงศ์รัตน์. **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิต,

๒๕๔๑.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพฯ บิส

ซิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๑.

นิพนธ์ กินาวงศ์. **หลักการบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พิษณุโลก: ตระกูลไทย, ๒๕๔๓.

นพพงษ์ บุญจิตรดุลย์. **ก้าวเข้าสู่ผู้บริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๐.

บุญมี แทนแก้วและคณะ. **พุทธศาสน์ - ปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๘.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๓๙.

ปัญญา ใช้บางยาง. **ธรรมอธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา,

๒๕๔๘.

ปัญญา ใช้บางยาง. **ธรรมาธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘.

ปิ่น มุกข์กันต์. **แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราช วิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ปิ่น มุกข์กันต์. **แนวสอนธรรมะ ตามหลักสูตรนักธรรมตรี**. กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, ๒๕๑๔.
พนัส หันนาคินทร์. **หลักการบริหารโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓.

พุทธทาสภิกขุ. **การทำงานที่เป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๙.
ม.ป.ป.

พระมหาณรงค์ศักดิ์ ฐิติญาโณ. **พระอภิธรรมปิฎก ๑**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **ธรรมะกับการทำงาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิติญาโณ). **อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวกวาท**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). **“ธรรมในใจของนักบริหารไฮโซ”**. หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ,
ฉบับวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๑.

พระราชปัญญาภวี่ (สุบิน เขมियो). **ประมวลบทพระธรรมเทศนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรม
ศาสนา, ๒๕๒๘.

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ธีธมโม). **รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์
มหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราช วิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พิฑูร มลิวัลย์. **แบบเรียนวิชาธรรมและนักธรรมชั้นตรี**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๐.
ภิญโญ สาร. **หลักการบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,

๒๕๑๙.

เมธี ปิลันนันทน์. **การบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : เมธีทีปส์, ๒๕๒๕.

เยาวภา เดชะคุปต์. **การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แมค,
๒๕๔๔.

รุ่งทิวา จักรกร. **การบริหารโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร : ๒๕๒๘.

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖.

วิทย์ วิศทเวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรรณปก. **หนังสือเรียนวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๕**.
กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๔.

วิเชียร ชาบุตรบุญชริก. **พุทธศาสน์**. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๕.

สมชาย เทพแสง. การปฏิรูปการศึกษาคือการศึกษาปฏิรูปจิตและวิญญาณ. **วารสารวิทยาจารย์**. วิชาการปี
ที่ ๔ ฉบับที่ ๖ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์), ๒๕๔๔.

สนอง วรอุไร. **ทำชีวิตให้ได้ดีและมีสุข**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อัมรินทร์,
๒๕๕๐.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

แสงอรุณ โปรงธุระ. **พุทธศาสน์**. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายเอกสารตำรา สำนักส่งเสริมวิชาการสถาบัน
ราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๙.

สมคิด บางโม. **การบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏพระนคร,
๒๕๔๔.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา :
เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๔.

ธีระ รุญเจริญ. **การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
ข้าวฟ่าง, ๒๕๓๖.

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
มาตรฐาน การปฏิบัติงานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๒. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๒.

หลวงพ่อบุญญานันท์ภิกขุ. **งานคือชีวิตชีวิตคืองานบันดาลสุข**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือ
ธรรม ,อัครเมธี สิริวรรณนท์. **เปิดโอกาสให้ชีวิตให้ได้รับสิ่งอันเป็นมงคล**.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อุทยาน ความรู้, ๒๕๕๐.

อมรชัย ตันติเมธ. **การบริหารสถานศึกษาปฐมวัย**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
๒๕๔๒.

อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ่ำ. **การพัฒนาเครื่องมือชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย**.

(๒) **วิทยานิพนธ์ :**

ชาตรี แนวจำปา. “การประยุกต์ใช้อธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

บุญมี บุญเยี่ยม. “ศึกษากำหนดอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๔.

ปราณี เกื้อทอง. บทบาทของพระสงฆ์ในงานพัฒนาชุมชน : ศึกษากรณีวัดในอำเภอ ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๕.

พระมหาสมคิด โครธา. “การใช้อธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๗.

พระสุนันท์ กิตติสทโท (สายพิมพ์พงษ์). “การประยุกต์ใช้อธิบาท ๔ ในการทำงาน ศึกษารณีย์ผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาตำบลเกวียน จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระวุฒิมงคล ธารวจิตโต (รักเรียน). “การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงาน : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระสุพิตร เขมวีโร (บุญบรรลู่). “การประยุกต์ใช้อธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาล : กรณีศึกษา เทศบาลเมืองลัดหลวง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาสุวิทย์ฯ สิริวฑฒโณ. “การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

ไพบูลย์ ตั้งใจ. “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

วิชญาภา เมธีวรฉัตร. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศิรีวงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, การบริหารจัดการ คณะสงฆ์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

นางสาวอรทัย แสงทอง. “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาสถานศึกษาในเขตตลิ่งชัน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

นางสาวสุภาวดี บริกุล “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ กับประสิทธิภาพการทำงาน : ศึกษาเฉพาะกรณี บริษัท ดูเม็กซ์ จำกัด (ประเทศไทย)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน (สอนเล็ก). “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาตามแนววิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดขมิ้นมิตร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาชัยณรงค์ ญาณกิตติ (ลำไธสง). “ภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ ๔”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหานรินทร์ สุทธิเมตติโก (จะมะณี). “การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตบางกอกน้อย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาลำพึง อีรปญโญ. “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัชฌิมจังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ (การบริหารจัดการคณะสงฆ์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา

จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาลำพึง อีรปญโญ. “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัชฌิม จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาสุทัต สุทสฺสโน (นุราช). “ศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ระดับประถมศึกษา เขต บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (การบริหาร การศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระประเมศวร์ ปญญาวิชโร (แจ่มแจ่ม). “ความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อการบริหารงานตามหลักธรร มาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัด นครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชา รัฐ ประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓. พระพัฒนศักดิ์ ฐิตวิริโย (ทิวร้าง). “การบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ในเขตอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราช วิทยาลัย, ๒๕๕๔.

ดิเรก สายศิริวิทย์. “บทบาทของผู้บริหารในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๖”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษ ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.

วิเชียร พากเพียร. การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ ๖. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนคริน ทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๑.

วัฒนา ธงภักดิ์. การบริหารงานธุรการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ. กรุงเทพมหานคร: **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔.

สิทธิชัย เดชาสิทธิ์. “ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณี ข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช”. **สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**, สาขาวิชา รัฐศาสตร์การปกครอง. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

สุทธิพงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ. “ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพระพุทธศาสนากับปรัชญาพื้นฐานของงาน

สังคมสงเคราะห์”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต** คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

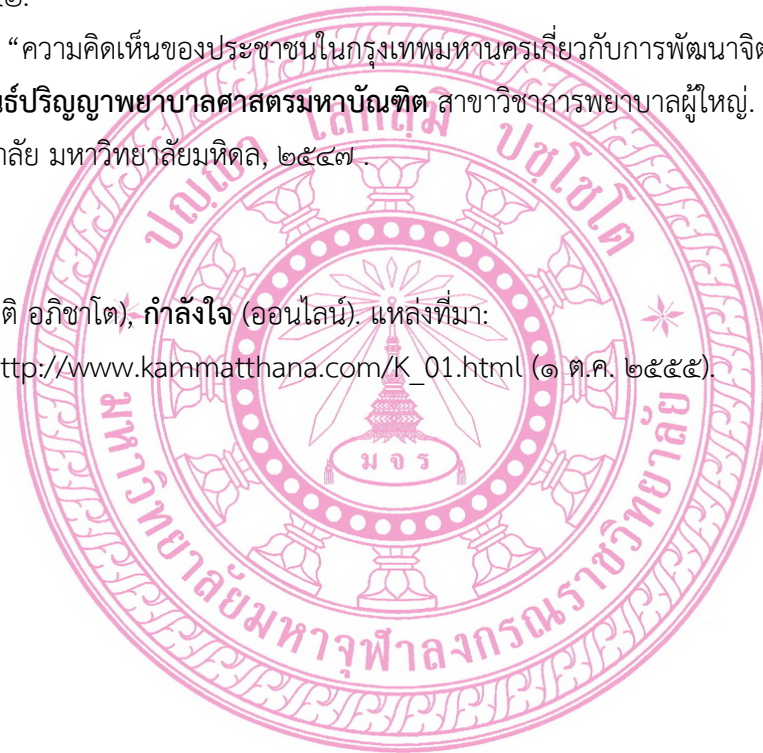
อรทัย แสงทอง. “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาสถานศึกษาในเขตตลิ่งชัน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

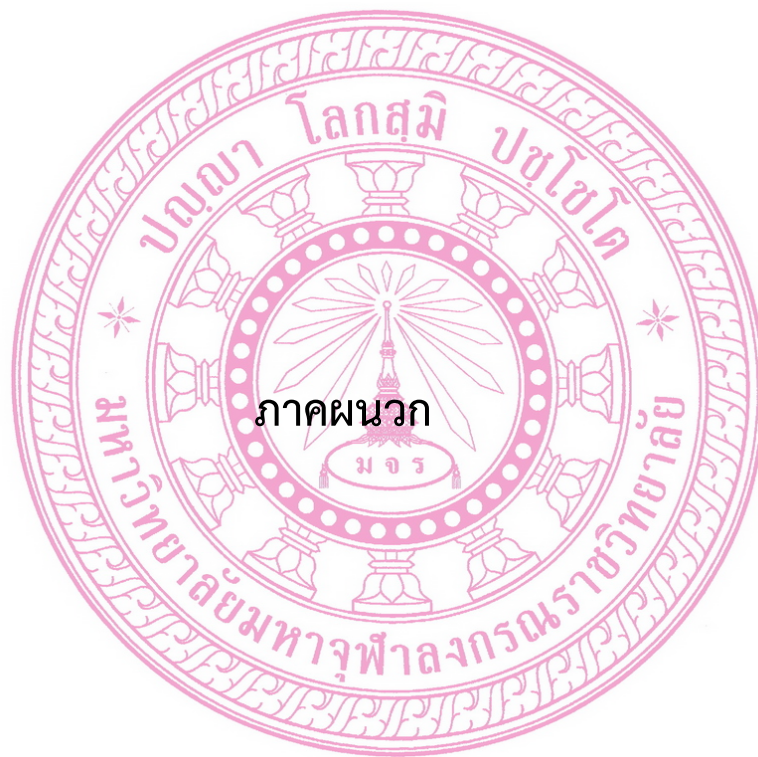
อรอวล ลากเจริญ. “ความคิดเห็นของประชาชนในกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจ”. **สารนิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๗.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

พระจุลนายก (สุชาติ อภิชาโต), **กำลังใจ** (ออนไลน์). แหล่งที่มา:

http://www.kammatthana.com/K_01.html (๑ ต.ค. ๒๕๕๕).

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
เรื่อง : การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียน
มัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิจัย เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ” สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน

- ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ ๒ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ
- ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด (Open) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ

ผู้ศึกษาขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง ในความร่วมมือตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

พระครูปลัดชัชวาลย์ อนาลโย (ปิ่นแก้ว)
นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความต่อไปนี้ให้สมบูรณ์ตามความเป็นจริง เกี่ยวกับ
ตัวผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. เพศ

๑. ชาย

๒. หญิง

๒. อายุ

๑. ต่ำกว่า ๑๔ ปี

๒. ๑๕ - ๑๖ ปี

๓. ๑๗ - ๑๘ ปี

๔. ๑๘ ปีขึ้นไป

๓. สถานภาพทางครอบครัว

๑. อยู่กับพ่อแม่

๒. อยู่กับพ่อ

๓. อยู่กับแม่

๔. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๔. บิดาประกอบอาชีพ

๑. รับราชการ

๒. ค้าขาย

๓. รับจ้าง

๔. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๕. มารดาประกอบอาชีพ

๑. รับราชการ

๒. ค้าขาย

๓. รับจ้าง

๔. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ ๒ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียน
มัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ

คำชี้แจง: โปรดอ่านข้อความต่อไปนี้อย่างรอบคอบ ว่าตรงกับความเป็นจริงในการปฏิบัติหน้าที่ของท่านมากที่สุด และโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่กำหนด

ข้อที่	ความพอใจและความสนใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. ด้านฉันทะ						
๑	นักเรียนพอใจที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ตรงกับความรู้ความสามารถ					
๒	นักเรียนยินดีให้คำปรึกษาแก่เพื่อน					
๓	เมื่อมีผู้กล่าวถึงโรงเรียนที่นักเรียนอยู่ในทางที่ไม่ถูกต้องหรือเหมาะสม ท่านรีบชี้แจงทันที					
๔	นักเรียนพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ นอกเหนือจากงานที่ได้รับมอบหมาย					
๕	นักเรียนมีความยินดีทำงานอย่างเต็มความสามารถเมื่ออาจารย์มอบหมาย					
๖	นักเรียนคิดว่าการทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ งานจะออกมาเป็นอย่างไรก็พอใจเสมอ					
๗	นักเรียนพร้อมที่จะรับคำแนะนำ หรือคำติชม ในงานที่รับผิดชอบ					
๒. ด้านวิริยะ:						
๑	นักเรียนมีความตั้งใจในการเรียนอยู่เสมอ					
๒	นักเรียนทำงานเสร็จสมบูรณ์ตามแผนงานที่ได้รับมอบหมาย					
๓	งานที่นักเรียนรับผิดชอบแม้จะมีอุปสรรคนักเรียนพยายามที่จะปฏิบัติงานจนสำเร็จ					
๔	นักเรียนยินดีเสียสละเวลาส่วนตัวเพื่อปฏิบัติงานส่วนรวมที่ค้างค้าง					
๕	หากมีงานมอบที่ต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนกินเวลาเล็กน้อย นักเรียนยินดีอุทิศเวลาให้กับงานด้วยความเต็มใจ					

ข้อที่	ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๖	เมื่อได้รับมอบหมายงานจากอาจารย์ประจำชั้นนักเรียนจะรีบปฏิบัติหน้าที่นั้นโดยทันที					
๗	นักเรียนสนใจเข้ารับการฝึกอบรม หรือเรียนเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มศักยภาพในวิชาที่ตนเองสนใจ					
๓. จิตตะ						
๑	นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในวิชาที่เรียนเป็นอย่างดี					
๒	นักเรียนตรวจความเรียบร้อยของงานทุกครั้ง อยู่เสมอ					
๓	ในการปฏิบัติงานของนักเรียนต้องใช้สมาธิ ทักษะและขยันอย่างมาก					
๔	นักเรียนเอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมายอย่างดีและสม่ำเสมอ					
๕	นักเรียนถือว่าความรับผิดชอบต่อหน้าที่เป็นสิ่งที่จำเป็น					
๖	การตรงต่อเวลาและการรักษาเวลาในการเข้าเรียนเป็นสิ่งจำเป็น					
๗	ในการเรียน เมื่อเกิดกรณีที่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง นักเรียนจะขอคำแนะนำจากอาจารย์เสมอ					
๔. ด้านวิมังสา						
๑	นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในรายวิชาและสามารถจัดการปัญหาได้ดี					
๒	โรงเรียนของนักเรียนมีการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นและวางแผนการปฏิบัติงานต่างๆ ร่วมกันเสมอ					
๓	นักเรียนยึดประโยชน์ของส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว					
๔	นักเรียนรับฟังปัญหาจากเพื่อนเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงในการแก้ปัญหา					
๕	นักเรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างรอบคอบและป้องกันความผิดพลาดเสมอ					
๖	นักเรียนปฏิบัติงานด้วยเหตุผล ใช้หลักความถูกต้องมากกว่าความรู้สึกส่วนตัว					
๗	นักเรียนมีการทำสรุปการปฏิบัติงานทุกครั้งอยู่เสมอ					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลัก
อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียน

๑. ด้านฉันทะ หมายถึง (ความพึงพอใจในการพัฒนาความรับผิดชอบ)
ปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติหน้าที่

.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

๒. ด้านวิริยะ หมายถึง (ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบ)
ปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติหน้าที่

.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

๓. ด้านจิตตะ หมายถึง (ความเอาใจใส่ในการพัฒนาความรับผิดชอบ)
ปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติหน้าที่

.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

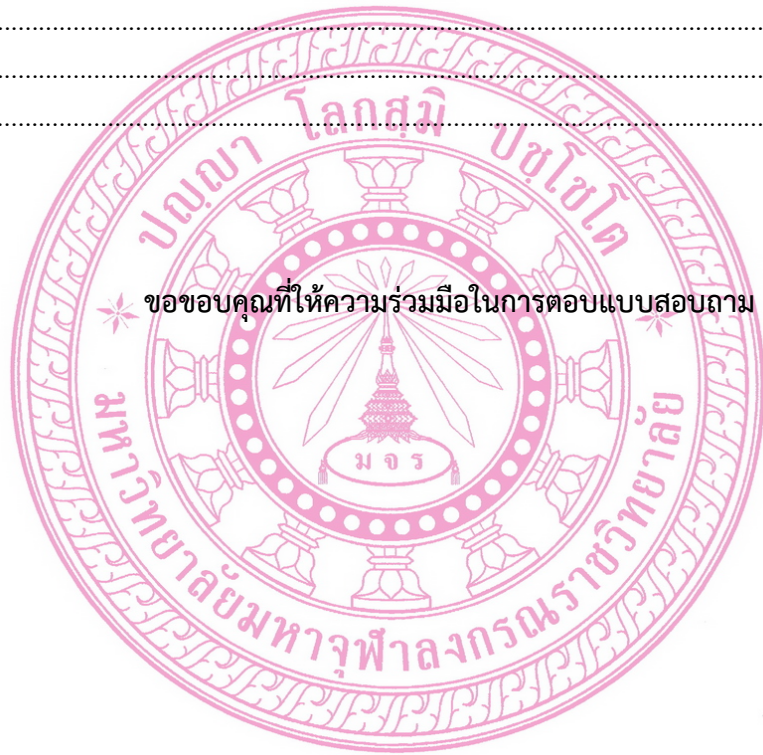
.....
.....
.....

๔. ด้านวิมังกสา หมายถึง (ความรอบคอบในการพัฒนาความรับผิดชอบ)
ปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติหน้าที่

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

๑. ผศ.ดร.ณัฐพงศ์ สังวรวรรณ
ตำแหน่งหน้าที่การงาน ผู้เชี่ยวชาญด้านมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. ผศ.ชวีชัย ไชยสา
ตำแหน่งหน้าที่การงาน ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. ดร.บุญยอด ศรีรัตนสรณ์
ตำแหน่งหน้าที่การงาน รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย คณะมนุษยศาสตร์ฯ
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
๔. อาจารย์ผดุง วรรณทอง
ตำแหน่งหน้าที่การงาน อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. อาจารย์เดช ชูจันอัด
ตำแหน่งหน้าที่การงาน อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๔/๒๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๕ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐-๕
โทรสาร ๐-๓๕๒๔-๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๙ ตุลาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน ดร.บุญยอด ศรีรัตนสรณ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

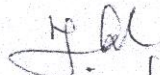
ด้วย พระครูปลัดชัชวาล อนาโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๔๐๔๒๕๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักอริยาบท ๔ เพื่อการพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
จังหวัดสมุทรปราการ" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง จึงใคร่ขออนุญาตท่าน
เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความความนับถือ

(นางบุญยอด ศรีรัตนสรณ์)
รองคณบดีฝ่ายบริหารและกิจการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๖

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๓-๒๑๓๓ ต่อ ๒๑๒๒

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๑๕๒

วันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ชัชชัย ไชยสา

ด้วย พระครูปลัดชัชวาล อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๔๐๔๒๕๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออนุญาตท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

๓๑๐๑/๕๔๖/๑๕๒
จันท ๕๖
1.๓๐.๕๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๑๕๔

วันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์เดช ชูจันอัด

ด้วย พระครูชัชวาล อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๔๐๔๒๕๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอนิมนต์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๗/๑๓-๑๐๑/๑๑/๖/๑๕๕๖

๑๕๕๖๑๕๕๖

๑/๓.๑.๕๕

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๓๘, ๘๒๓๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๑๕๕

วันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ผดุง วรรณทอง

ด้วย พระครูปลัดชัชวาลย์ อนุบาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๔๐๔๒๕๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอนิมนต์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ทรงคุณวุฒิ

ผ. ๖๖๖

อาจารย์ผดุง วรรณทอง

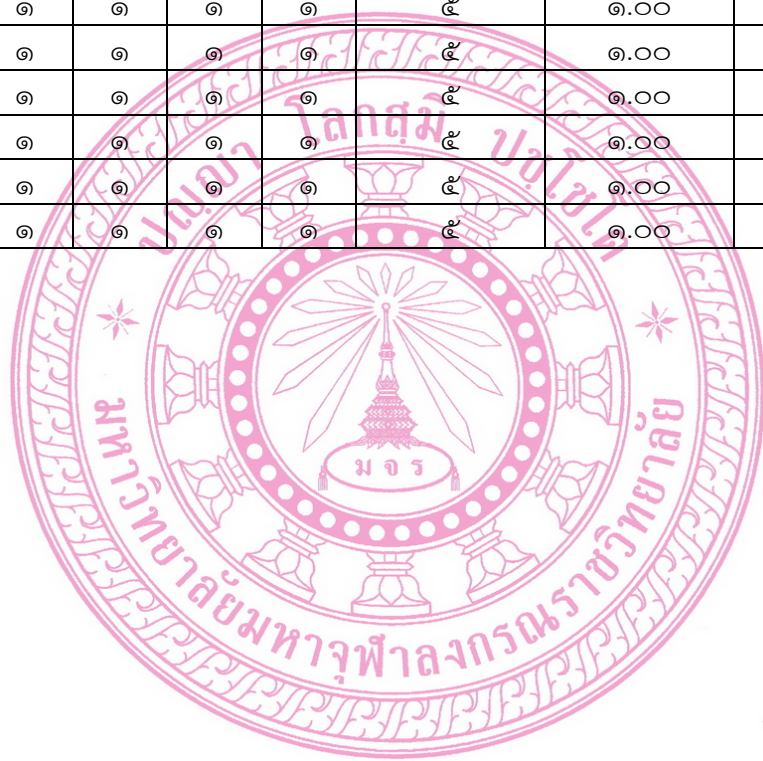

ตารางที่ ๑ แสดงค่าดัชนีความสอดคล้องของ “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียน
ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”

ข้อที่	คะแนนผู้เชี่ยวชาญ					ผลรวมของ คะแนน $\sum R$	$IOC = \frac{\sum R}{N}$	ผลการ พิจารณา
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๖	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๕	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๖	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๗	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๘	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๙	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ตารางที่ ๑ แสดงค่าดัชนีความสอดคล้องของ “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียน
ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” (ต่อ)

ข้อที่	คะแนนผู้เชี่ยวชาญ					ผลรวมของ คะแนน $\sum R$	$IOC = \frac{\sum R}{N}$	ผลการ พิจารณา
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๓๐	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๕	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

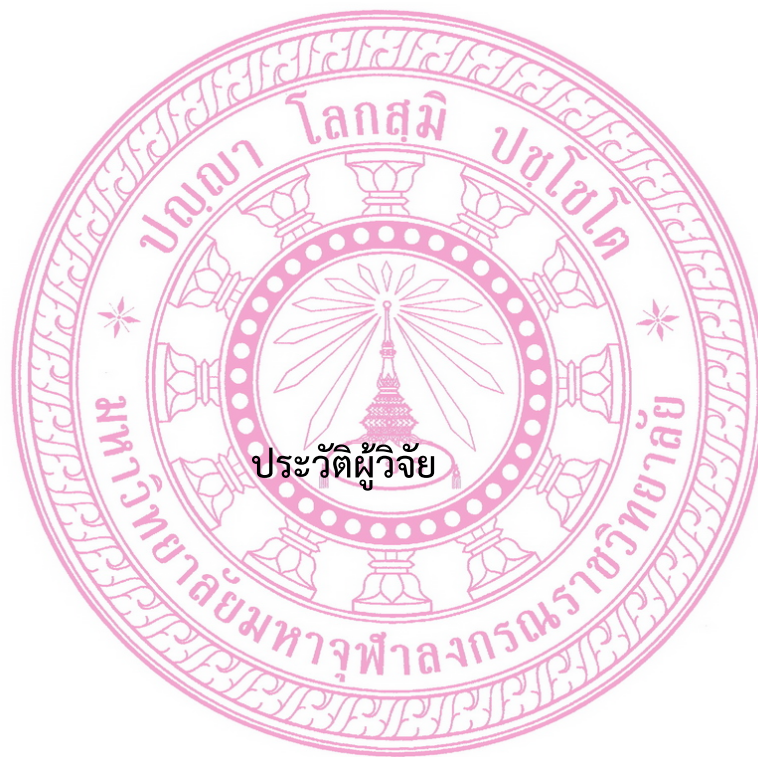

ตารางที่ ๒ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ และค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ

๑. ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ ๐.๙๒๕
๒. ค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อของแบบสอบถาม “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ”

ค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อแบบสอบถาม

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (t)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (t)
๑.	.๙๔๓	๒๕.	.๙๔๐
๒.	.๙๔๕	๒๖.	.๙๔๓
๓.	.๙๔๗	๒๗.	.๙๔๓
๔.	.๙๔๔	๒๘.	.๙๔๓
๕.	.๙๔๕	๒๙.	.๙๔๔
๖.	.๙๔๓	๓๐.	.๙๔๓
๗.	.๙๔๔	๓๑.	.๙๔๐
๘.	.๙๔๓	๓๒.	.๙๔๑
๙.	.๙๔๔	๓๓.	.๙๔๓
๑๐.	.๙๔๓	๓๔.	.๙๔๑
๑๑.	.๙๔๓	๓๕.	.๙๔๐
๑๒.	.๙๔๒		
๑๓.	.๙๔๒		
๑๔.	.๙๔๓		
๑๕.	.๙๔๓		
๑๖.	.๙๔๓		
๑๗.	.๙๔๕		
๑๘.	.๙๔๕		
๑๙.	.๙๔๕		
๒๐.	.๙๔๕		
๒๑.	.๙๔๔		
๒๒.	.๙๔๓		
๒๓.	.๙๔๔		
๒๔.	.๙๔๑		

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระครูปลัดชัชวาลย์ อนาลโย (ปิ่นแก้ว)
- เกิด : วันอาทิตย์ที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๗
- สถานที่เกิด : ๒๐/๕ ม. ๑๙ ต.บางหญ้าแพรก อ.พระประแดง
จ.สมุทรปราการ
- การศึกษา : ประถมศึกษา-โรงเรียนพิบูลย์ประชาสรรค์ กรุงเทพมหานคร
มัธยมศึกษา-โรงเรียนกุนนทีรุทธารามวิทยาคม กรุงเทพมหานคร
นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนคณะจังหวัดสกลนคร
- ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส จังหวัดนครปฐม รุ่นที่ ๕๘
- อุปสมบท : ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ วัดทองคั้ง ต.บางหญ้าแพรก
อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ
- สังกัด : มหานิกาย วัดแหลม ต.บางหญ้าแพรก อ.พระประแดง
จ.สมุทรปราการ
- ตำแหน่งหน้าที่ : เจ้าอาวาสวัดแหลม ครูพระสอนศีลธรรม
- ปีที่เข้าศึกษา : หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พ.ศ. ๒๕๕๕
- สำเร็จการศึกษา : ๒๙ มีนาคม ๒๕๕๗
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๔ หมู่ ๔ ต.บางหญ้าแพรก อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ๑๐๑๓๐
โทร ๐๘๙-๕๔๘๙๖๗๕, ๐๒-๗๕๕๔๕๓๗
Email address: chadchaval24@gmail.com